

รายงานการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลในระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า
(Thai People Map and Analytics Platform: TPMAP)
เพื่อใช้ในการวางแผนพัฒนาเชิงพื้นที่



สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตุลาคม 2565

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	ก
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
3. ประเด็นการศึกษา	3
4. ขอบเขตของการศึกษา	3
5. วิธีการดำเนินการศึกษา	3
6. ขั้นตอนของการศึกษา	3
7. การวิเคราะห์ข้อมูล	4
8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
9. นิยามศัพท์	5
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
1. ระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform: TPMAP)	6
2. เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs)	8
3. ดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index: HAI)	9
บทที่ 3 ผลการศึกษา	11
บทที่ 4 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	22
เอกสารอ้างอิง	24
ภาคผนวก	25

บทสรุปผู้บริหาร

การจัดทำแผนพัฒนาและแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ต้องอาศัยกระบวนการวางแผน ซึ่งเริ่มจากการสำรวจและจัดเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทราบถึงปัญหาในมิติต่างๆ และพื้นที่เป้าหมาย เพื่อนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายการพัฒนา แนวทางการแก้ไข และแผนงานโครงการ ดังนั้นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่และการจัดทำแผนพัฒนาเชิงพื้นที่ จึงมีความเชื่อมโยงกันซึ่งกันและกันในกระบวนการจัดทำแผน โดยการศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงการนำข้อมูลในระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform: TPMAP) มาคำนวณค่าดัชนีความยากจนหลายมิติ (Multidimensional Poverty Index: MPI) และนำข้อมูลมาแสดงผลในรูปแบบต่างๆ อาทิ ตาราง แผนภาพ และกราฟ เพื่อทราบถึงปัญหาความยากจนในพื้นที่จังหวัดต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยให้ความสำคัญกับการศึกษาข้อมูลความยากจนที่มีการจำแนกออกเป็น 5 มิติ ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านการเงิน ด้านความเป็นอยู่ และด้านการเข้าถึงบริการรัฐ นำแผนภาพมิติด้านต่างๆ มาทำการซ้อนทับ และวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลตัวชี้วัดการพัฒนาระดับจังหวัด และกลุ่มจังหวัด (Localizing the Sustainable Development Goals: SDGs) และดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index: HAI) เพื่อนำไปใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลในการวางแผนพัฒนาเชิงพื้นที่ ผลจากการศึกษาพบว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2560 - 2562 ทิศทางของปัญหาความยากจนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยมีมิติด้านการศึกษา รายได้ และสุขภาพ เป็นมิติความยากจนที่มีความรุนแรงมากที่สุด ขณะที่มิติด้านความเป็นอยู่และการเข้าถึงบริการภาครัฐมีความระดับความรุนแรงรองลงมา เมื่อนำแผนภาพที่แสดงถึงระดับความรุนแรงของปัญหาความยากจนในแต่ละมิติมาทำการซ้อนทับภาพ ก็ทำให้สามารถวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาความยากจนได้ในหลายมิติและระดับความรุนแรงมากยิ่งขึ้น รวมถึงการนำข้อมูลอื่นๆ มาวิเคราะห์เพื่อหาปัจจัยร่วม หรือวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อแนวโน้มทิศทางของปัญหาความยากจน การศึกษานี้ได้พิจารณาจังหวัดบุรีรัมย์เป็นกรณีศึกษา เนื่องจากผลการศึกษาข้อมูลตัวชี้วัดดังกล่าวข้างต้นพบว่ามีระดับความรุนแรงของปัญหาความยากจนมากที่สุด ซึ่งแผนพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ พ.ศ. 2561 – 2564 (ฉบับทบทวนปี 2562) ได้ให้ความสำคัญกับปัญหาความยากจนโดยมีการวิเคราะห์ข้อมูล กำหนดเป้าหมายการพัฒนา แนวทางการพัฒนาในแต่ละประเด็นการพัฒนา และการดำเนินโครงการที่สอดคล้องกับการวิเคราะห์ข้อมูล

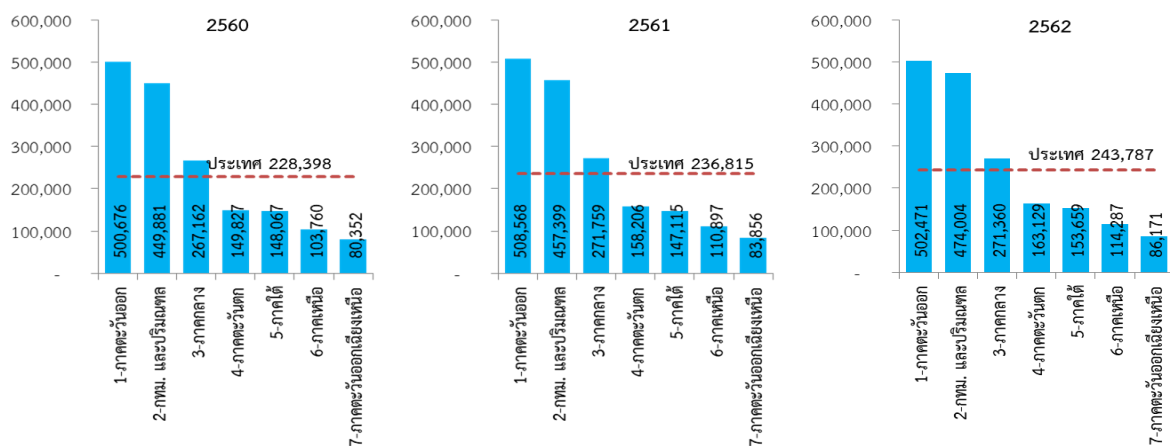
การศึกษานี้คาดหวังว่าจะเป็นตัวอย่างหนึ่งในการนำข้อมูลตัวชี้วัดการพัฒนาต่างๆ ที่มีอยู่ในหลายรูปแบบ มาประมวลผลเพื่อใช้ประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาเชิงพื้นที่ให้สอดคล้องกับปัญหาและศักยภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สำหรับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากการศึกษานี้ 1) จังหวัดควรให้ความสำคัญกับการจัดเก็บและใช้ประโยชน์ข้อมูลในระบบ TPMAP และข้อมูลอื่นๆ ที่สามารถจำแนกได้ถึงระดับพื้นที่อำเภอ ตำบล ชุมชน ตลอดจนรายบุคคล เพื่อนำไปสู่การวางแผนพัฒนาในระดับต่างๆ โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นให้มีข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์มากยิ่งขึ้น 2) ควรมีการศึกษาการนำข้อมูลมาใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาความยากจน เช่น ภาพสินธุโมเดล การพัฒนาระบบ Big Data ให้เชื่อมโยงระหว่างข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และ 3) ควรมีการออกแบบการนำเสนอข้อมูลให้สะดวกต่อการใช้ประโยชน์จากข้อมูลตัวชี้วัดต่างๆ ให้จังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาความยากจนถือเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนเป็นอย่างมาก ข้อมูลจากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในช่วงปี พ.ศ. 2560 – 2562 คนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี (GPP Per Capita) 86,171 84,359 และ 86,105 บาทต่อคนต่อปี ตามลำดับ ซึ่งแม้ตัวเลขจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่ยังคงอยู่ในลำดับต่ำสุด เมื่อเทียบกับภาคอื่นและยังคงต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ดังแสดงในภาพที่ 1



ภาพที่ 1 กราฟแสดงข้อมูลรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี (GPP Per Capita) ในช่วงปี 2560-2562 จำแนกรายภาค
ที่มา: ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด แบบปริมาณลูกโซ่, บัญชีประชาชาติ, สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ข้อมูลจากรายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นการสำรวจข้อมูลด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน และหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน พบว่าในปี พ.ศ. 2558 พ.ศ. 2560 และ พ.ศ. 2562 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนร้อยละของค่าใช้จ่ายต่อรายได้มากที่สุดเมื่อเทียบกับภาคอื่น และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากครัวเรือนมีรายจ่ายและหนี้สินที่สูงไม่สอดคล้องกับรายได้ (ดังตารางที่ 1)

ภาค	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน					ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือน					หนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน				ร้อยละของค่าใช้จ่ายต่อรายได้			
	2558	2560	2562	ร้อยละของการเปลี่ยนแปลงต่อปี		2558	2560	2562	ร้อยละของการเปลี่ยนแปลงต่อปี		2558	2560	2562	ร้อยละของการเปลี่ยนแปลงต่อปี		2558	2560	2562
				2560/58	2562/60				2560/58	2562/60				2560/58	2562/60			
ทั่วราชอาณาจักร	26,915	26,946	26,371	0.1	-1.1	21,157	21,437	21,236	0.7	-0.5	156,770	178,994	167,913	6.9	-3.1	78.6	79.6	80.5
กรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ	41,002	41,897	38,234	1.1	-4.5	30,882	33,126	31,209	3.6	-2.9	171,837	219,505	200,268	13.0	-4.5	75.3	79.1	81.6
ภาคกลาง	26,601	27,042	26,355	0.8	-1.3	21,055	21,120	21,223	0.2	0.2	142,056	153,243	145,842	3.9	2.4	79.2	78.1	81.6
ภาคเหนือ	18,952	19,046	20,995	0.2	5.0	15,268	15,329	16,346	0.2	3.3	145,346	167,952	162,718	7.5	-1.6	80.6	80.5	77.9
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	21,094	20,271	20,332	-2.0	0.2	17,032	16,513	16,980	-1.5	1.4	160,675	179,923	166,715	5.8	-3.7	80.7	81.5	83.5
ภาคใต้	26,286	26,913	26,602	1.2	-0.6	21,293	21,381	20,314	0.2	-2.5	163,892	170,177	163,403	1.9	-2.0	81.0	79.4	76.4

ตารางที่ 1 ตารางแสดงข้อมูลรายได้ รายจ่าย และหนี้สินของครัวเรือนรายภาค ปี พ.ศ. 2560-2562 สำนักงานสถิติแห่งชาติ
ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

การแก้ไขปัญหาความยากจนจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นเร่งด่วนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนให้ดีขึ้น โดยการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นจะต้องมีการกำหนดแผนและแนวทางการพัฒนา แนวทางในการแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ การจัดเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการจัดทำแผนพัฒนาเชิงพื้นที่ จึงมีความเชื่อมโยงกันซึ่งกันและกันในขั้นตอนกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาและการวางแผนแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ ซึ่งจะต้องมีการกำหนดเป้าหมายแนวทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหา โดยใช้ข้อมูลในมิติต่าง ๆ ของพื้นที่ มาจัดทำแผนพัฒนาเชิงพื้นที่ อาทิ แผนพัฒนาจังหวัด และแผนพัฒนากลุ่มจังหวัด ซึ่งมีองค์ประกอบหลัก 2 ส่วน ได้แก่

1) ข้อมูลเพื่อการพัฒนา ซึ่งประกอบไปด้วย (1) ข้อมูลพื้นฐานทางกายภาพที่แสดงถึงลักษณะทั่วไปของพื้นที่ (2) ข้อมูลเชิงเปรียบเทียบ เป็นรูปแบบของข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative data) หรือข้อมูลเชิงสถิติ (Statistical data) ซึ่งเป็นข้อมูลที่สำคัญในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและความมั่นคง และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยนำเสนอข้อมูลเป็นอนุกรมอย่างน้อย 3 ปี พร้อมกับวิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อมูลที่สำคัญเพื่อสะท้อนภาพการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของพื้นที่ แนวโน้ม พร้อมเหตุผลประกอบ และข้อมูลสนับสนุนอื่นๆ ที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพหรือระดับความรุนแรงของปัญหา (3) ประเด็นปัญหาและความต้องการเชิงพื้นที่ และ (4) ผลการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในช่วงที่ผ่านมา ข้อมูลเพื่อการพัฒนาเป็นส่วนสำคัญในการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ (Data Analysis) เพื่อใช้ในบทวิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา โอกาส และอุปสรรคของจังหวัดและกลุ่มจังหวัด รวมถึงกำหนดเป้าหมายการพัฒนา ตัวชี้วัด และประเด็นการพัฒนาในลำดับถัดไป

2) ประเด็นการพัฒนา ประกอบด้วย บทวิเคราะห์ เป้าหมายการพัฒนา ตัวชี้วัด และประเด็นการพัฒนา ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) นั้น จะต้องมีการเลือกใช้เครื่องมือการวิเคราะห์ตามหลักวิชาการวางแผน เพื่อแสดงให้เห็นถึงศักยภาพ ปัญหา โอกาส และอุปสรรคของพื้นที่ มีความเชื่อมโยงเป้าหมายการพัฒนาตามหลัก Logical Framework โดยจะต้องมีความสอดคล้องกับข้อมูลเพื่อการพัฒนา ตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้อง อาทิ ตัวชี้วัดการพัฒนาระดับจังหวัดและกลุ่มจังหวัด ระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (TPMAP) ดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เพื่อนำไปสู่การกำหนดประเด็นการพัฒนา

ดังนั้น การจัดเก็บข้อมูลเชิงสถิติของพื้นที่ จึงมีส่วนสำคัญในการนำมาวิเคราะห์เพื่อแสดงให้เห็นถึงศักยภาพ ปัญหาและระดับความรุนแรงของปัญหาของพื้นที่ นำไปสู่การกำหนดเป้าหมายและประเด็นการพัฒนาของพื้นที่ รวมไปถึงการกำหนดนโยบายเชิงพื้นที่ (Spatial Policy) เพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในมิติต่าง ๆ

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาถึงโครงสร้างของระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform: TPMAP)

2.2 เพื่อศึกษาถึงการนำข้อมูลในระบบ TPMAP มาใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ปัญหาความยากจนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เทียบกับข้อมูลตัวชี้วัดการพัฒนาระดับจังหวัดและกลุ่มจังหวัด (Localizing the Sustainable Development Goals: SDGs) และดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index: HAI)

2.3 เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการนำข้อมูล TPMAP มาใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาความยากจนในพื้นที่ และเพื่อใช้ในการวางแผนพัฒนาเชิงพื้นที่

3. ประเด็นการศึกษา

3.1 ข้อมูลในระบบ TPMAP เมื่อนำมาสังเคราะห์และแสดงผลในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ ตาราง กราฟ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ประกอบการวางแผนการพัฒนาเชิงพื้นที่ในประเด็นปัญหาความยากจนในมิติด้านต่างๆ

3.2 แสดงแนวโน้มของปัญหาความยากจนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากข้อมูลที่ได้จาก TPMAP และวิเคราะห์ถึงทิศทางของมิติความยากจนทั้งในภาพรวมและรายมิติ เทียบกับตัวชี้วัดการพัฒนาระดับจังหวัด SDGs และดัชนีความก้าวหน้าของคน HAI

4. ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาที่ดำเนินการโดยสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำข้อมูลในระบบ TPMAP มาใช้เป็นข้อมูลวิเคราะห์ปัญหาความยากจนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในมิติด้านต่างๆ

5. วิธีการดำเนินการศึกษา

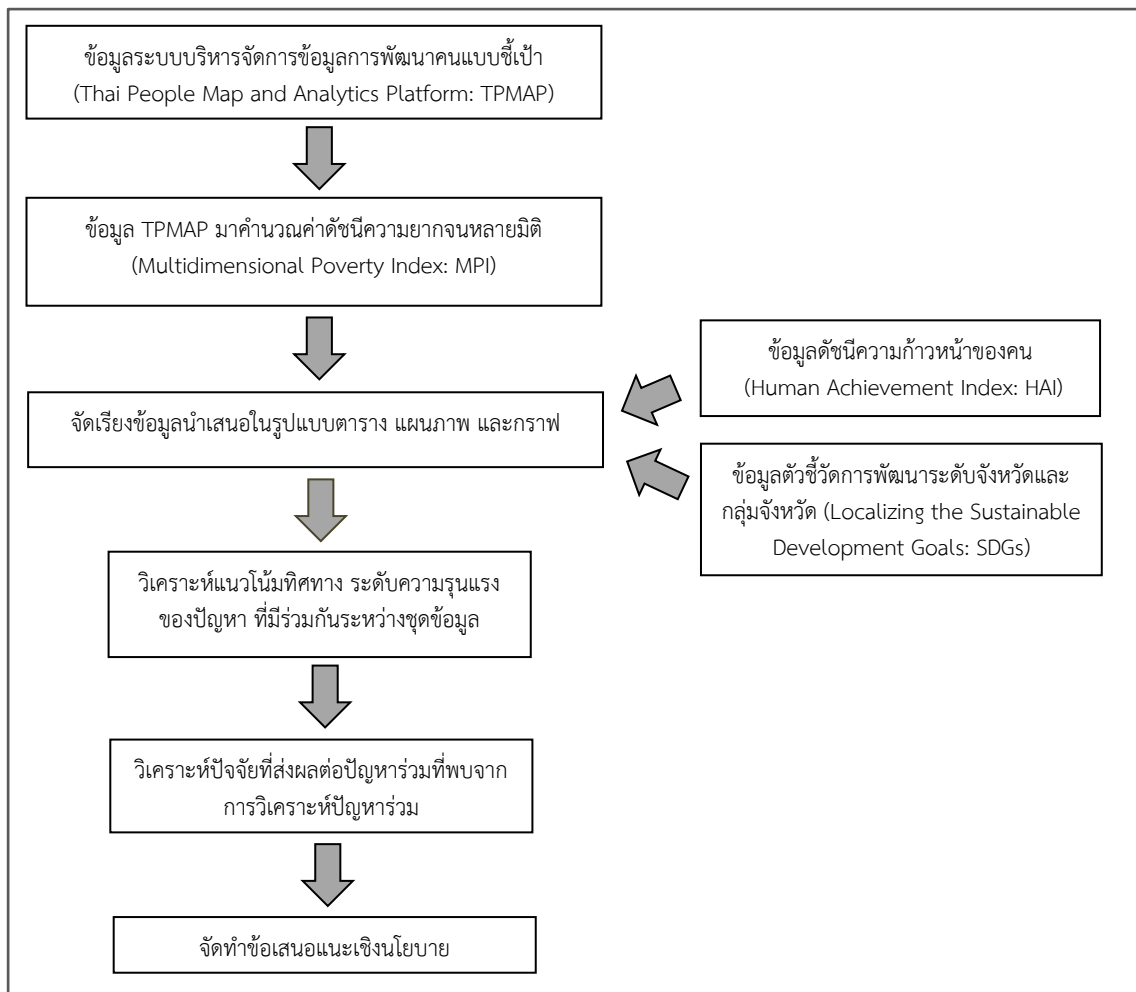
รูปแบบการวิจัย การศึกษานี้เป็นการศึกษาแบบการวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) ซึ่งเป็นการศึกษาโดยดำเนินการนำข้อมูลจากระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform: TPMAP) ข้อมูลตัวชี้วัดการพัฒนาระดับจังหวัด (SDGs) และดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI) ในประเด็นที่คล้ายกันมาวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อหาทิศทางของปัญหาและปัจจัยร่วมกันระหว่างข้อมูล

6. ขั้นตอนของการศึกษา

6.1 ศึกษาข้อมูลในระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform: TPMAP)

6.2 เก็บรวบรวม ศึกษาข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลอื่น ได้แก่ ตัวชี้วัดการพัฒนาระดับจังหวัดและกลุ่มจังหวัด (Localizing the Sustainable Development Goals: SDGs) และดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index: HAI)

6.3 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทราบถึงแนวโน้มทิศทางของปัญหา ระดับความรุนแรงร่วมกันระหว่างชุดข้อมูล



ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการศึกษา

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานี้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลจากระบบ TPMAP ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาจัดเรียง และแสดงผลในรูปแบบต่างๆ เพื่อแสดงถึงปัญหาความยากจนของพื้นที่ในด้านระดับความรุนแรงและมิติความยากจนด้านต่าง ๆ พร้อมทั้งวิเคราะห์ทิศทางแนวโน้มร่วมกันระหว่างชุดข้อมูลจากแหล่งอื่น

8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

8.1 ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform: TPMAP)

8.2 ได้ทราบเกี่ยวกับปัญหาความยากจนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการนำข้อมูล TPMAP มาใช้ในการศึกษา

8.3 ได้ข้อเสนอแนะในการนำข้อมูล TPMAP มาใช้ประโยชน์ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาความยากจนระดับพื้นที่ที่มีมิติที่หลายหลายมากยิ่งขึ้น การเชื่อมโยงระหว่างการวิเคราะห์ข้อมูล ปัญหา ปัจจัย จนถึงแนวทางการแก้ไขปัญหา การใช้ข้อมูลเชิงพื้นที่ที่มีเพื่อเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหา หรือการวิเคราะห์ข้อมูลจากฐานข้อมูลที่มีอยู่เดิม

9. นิยามศัพท์

ความยากจน หมายถึง บุคคลที่มีลักษณะประกอบด้วยการบกพร่องรุนแรงในความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ประกอบด้วยอาหาร น้ำดื่มสะอาด สาธารณูปโภค สุขภาพ การป้องกันภัย การศึกษา และความยากจนไม่ได้ขึ้นอยู่กับรายได้เพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงการเข้าถึงการบริการต่าง ๆ ซึ่งความยากจนประกอบไปด้วย การขาดรายได้และปัจจัยที่สามารถนำไปพัฒนาต่อได้ ความหิวโหยและการขาดสารอาหาร สุขภาพไม่ดี ขาดโอกาสทางการศึกษาและการบริการพื้นฐานอื่น ๆ อัตราการเสียชีวิตจากโรคสูง การไร้บ้าน สิ่งแวดล้อม ทรุดโทรม (ชนพล สราญจิตร, 2558)

ความยากจน หมายถึง การขาดแคลนทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ การมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำ การขาดศักยภาพในการดำเนินชีวิต เนื่องจากขาดแคลนทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิต ทำให้ขาดแคลนปัจจัยสี่ ขาดความสามารถ ขาดทางเลือกและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ไม่สามารถเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐาน โดดเดี่ยวจากสังคม ตลอดจนขาดการมีส่วนร่วมในการปกครองสังคมและวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต อย่างไรก็ดี เพื่อให้นิยามของความยากจนชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ปรับปรุงและจำแนกมิติของความยากจนออกเป็น 8 มิติ ได้แก่ สุขภาพ ที่อยู่อาศัย การศึกษา รายได้ การเข้าถึงบริการ การทำงาน การมีส่วนร่วม และการมีเอกลักษณ์ (สุมาลี สันติพลวุฒิ และคณะ, 2554) อย่างไรก็ตามความยากจนแต่ละมิติไม่ได้มีการแบ่งแยกกันอย่างสมบูรณ์ อีกทั้งมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงซึ่งกันและกัน ตัวอย่างเช่น ความยากจนมิติรายได้อาจเป็นผลมาจากความยากจนมิติการศึกษาและมิติการทำงาน และอาจส่งผลต่อความยากจนมิติที่อยู่อาศัยและมิติสุขภาพ ซึ่งการจำแนกความยากจนออกเป็นมิติดังกล่าว จะทำให้การศึกษาเกี่ยวกับความยากจนมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ถึงแม้ว่าความยากจนในบางมิติอาจจะยังไม่ใช่อุปสรรคในปัจจุบัน แต่การมีดัชนีชี้วัดจะช่วยให้มีการวางแผนแก้ไขปัญหาความยากจนได้ทันการณ์ก่อนที่ความรุนแรงของปัญหาจะมากขึ้น (สุมาลี สันติพลวุฒิ และคณะ, 2554)

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

TPMAP คือ ระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform) ซึ่งได้รับการพัฒนาต่อยอดจากระบบบริหารจัดการข้อมูลคนจนแบบชี้เป้า (Thai Poverty Map and Analytics Platform) ให้สามารถครอบคลุมปัญหาที่กว้างขึ้น โดยยังคงความสามารถของระบบเดิมในการชี้เป้าความยากจนไว้ TPMAP จึงสามารถใช้ระบุปัญหาความยากจนในระดับบุคคล ครัวเรือน ชุมชน ท้องถิ่น/ท้องที่ จังหวัด ประเทศ หรือปัญหาความยากจนรายประเด็น ซึ่งทำให้การแก้ปัญหาตรงกับกลุ่มเป้าหมายมากขึ้นและสามารถออกแบบนโยบาย โครงการในการแก้ปัญหาได้ตรงความต้องการหรือสภาพปัญหา

หลักการทำงานของ TPMAP คือการอาศัยข้อมูลจากหลายแหล่งมายืนยันซึ่งกันและกัน โดยในปัจจุบันใช้สมมติฐานคือ คนที่ได้รับการสำรวจว่าจน (survey-based) และยังมีลงทะเบียนว่าจนอีกด้วย (register-based) น่าจะเป็นคนจนเป้าหมายที่ต้องการความช่วยเหลือเร่งด่วน ดังนั้น TPMAP จึงตั้งต้นโดยใช้ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) จากกรมการพัฒนาชุมชน และข้อมูลผู้ลงทะเบียนสวัสดิการแห่งรัฐจากกระทรวงการคลัง มายืนยันซึ่งกันและกัน หรืออีกนัยหนึ่ง "คนจนเป้าหมาย" ในระบบ TPMAP คือคนจนใน จปฐ. ที่ไปลงทะเบียนสวัสดิการแห่งรัฐ TPMAP โดยอาศัยหลักการที่ว่า คนจนคือผู้ที่มีคุณภาพชีวิตต่ำกว่าเกณฑ์คุณภาพชีวิตที่ดีในมิติต่าง ๆ ซึ่ง TPMAP ได้มีการจำแนกความยากจนออกเป็นมิติต่าง ๆ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านการเงิน ด้านความเป็นอยู่ และด้านการเข้าถึงบริการรัฐ โดยนำข้อมูลตัวชี้วัดจปฐ. ประกอบด้วย 17 ตัวชี้วัด มาใช้ในการคำนวณดัชนีความยากจนหลายมิติ (Multidimensional Poverty Index: MPI) ซึ่งคิดค้นโดย Oxford Poverty & Human Development Initiative และ United Nation Development Programme

มิติความยากจน	ตัวชี้วัด
ด้านสุขภาพ	1. เด็กแรกเกิดมีน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม
	2. มีสมาชิกในครัวเรือนที่กินอาหารไม่ถูกสุขลักษณะ ปลอดภัย ได้มาตรฐาน
	3. มีสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ได้ใช้ยาเพื่อบำบัด บรรเทาอาการเจ็บป่วยเบื้องต้นได้อย่างเหมาะสม
	4. คนอายุ 6 ปีขึ้นไป ไม่ได้ออกกำลังกายอย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 30 นาที
ด้านความเป็นอยู่	5. ครัวเรือนไม่มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย หรือบ้านไม่มีสภาพคงทนถาวร
	6. ครัวเรือนไม่มีน้ำสะอาดสำหรับดื่มและบริโภคเพียงพอตลอดปี อย่างน้อยคนละ 5 ลิตรต่อวัน
	7. ครัวเรือนไม่มีน้ำใช้เพียงพอตลอดปี อย่างน้อยคนละ 45 ลิตรต่อวัน
	8. ครัวเรือนไม่มีการจัดการบ้านเรือนเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด และถูกสุขลักษณะ
ด้านการศึกษา	9. เด็กอายุ 3-5 ปีเต็ม ไม่ได้รับการเลี้ยงดูเตรียมความพร้อมก่อนวัยเรียน
	10. เด็กอายุ 6-14 ปี ไม่ได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี
	11. เด็กจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ไม่ได้เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หรือเทียบเท่า
	12. มีคนอายุ 15-59 ปีในครัวเรือนที่ไม่สามารถ อ่าน เขียน ภาษาไทย และคิดเลขอย่างง่ายได้
ด้านรายได้	13. คนอายุ 15-59 ปี ไม่มีอาชีพและรายได้
	14. คนอายุ 60 ปีขึ้นไป ไม่มีอาชีพและรายได้
	15. รายได้เฉลี่ยของคนในครัวเรือนต่อปีไม่ถึงเกณฑ์
ด้านการเข้าถึงบริการรัฐ	16. ผู้สูงอายุ ไม่ได้รับการดูแลจากครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ หรือภาคเอกชน
	17. ผู้พิการ ไม่ได้รับการดูแลจากครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ หรือภาคเอกชน

ตารางที่ 2 มิติความยากจนและตัวชี้วัด การพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform: TPMAP)
ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2563

TPMAP เป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) และศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (เนคเทค-สวทช.) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยการจัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจเพื่อศึกษาแนวทางและดำเนินการพัฒนาระบบ Big Data ของภาครัฐเป็นกรณีตัวอย่าง ในประเด็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ทั้งในด้านการเพิ่มรายได้ ลดภาระค่าครองชีพ และเพิ่มโอกาสด้านอาชีพ

TPMAP สามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาคความยากจนได้ โดยสามารถใช้ช่วยระบุปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความยากจน โดยสามารถใช้เพื่อทราบข้อมูลใน 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) **พิกัดตำแหน่งของคนจนเป้าหมาย** TPMAP สามารถระบุ “คนจนเป้าหมาย” โดยแสดงผลแบบ Data Storytelling บน www.tpmmap.in.th แสดงข้อมูลจำนวนคนจนและสัดส่วนคนจนเชิงพื้นที่ ตั้งแต่ระดับประเทศ จังหวัด อำเภอ ตำบล ทำให้ทราบว่าแต่ละพื้นที่มีคนจนกี่คน สามารถจัดลำดับพื้นที่ตามจำนวนและสัดส่วนคนจน เพื่อพิจารณาพื้นที่ที่ต้องการความช่วยเหลือเร่งด่วน (2) **ปัญหาคความยากจนในมิติด้านใด** TPMAP สามารถระบุได้ว่า “คนจนเป้าหมาย” มีปัญหาในมิติด้านใดบ้าง จากข้อมูลจำนวนคนในครัวเรือนยากจนที่ตกเกณฑ์ตัวชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ในแต่ละมิติความยากจนที่นำมาใช้ในการคำนวณดัชนีความยากจนหลายมิติ (MPI) นอกจากนั้น TPMAP ยังสามารถเปรียบเทียบข้อมูลปีต่อปี ทำให้เห็นสภาพปัญหาว่ามีทิศทางปรับลดหรือรุนแรงมากขึ้นเพียงใด ซึ่งสามารถนำมาใช้ประเมินปัจจัยที่อาจส่งผลต่อปัญหาดังกล่าว หรือประเมินประสิทธิภาพของนโยบายที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นได้ ซึ่งจะช่วยให้การแก้ปัญหาตรงจุด และเลือกนโยบายได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และ (3) **การใช้ประโยชน์จากข้อมูลเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจน** ข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์กับผู้กำหนดนโยบาย และหน่วยงานแก้ไขปัญหาคในพื้นที่ให้สามารถออกนโยบายและปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาได้ตรงจุด

ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ได้แก่ (1) การประยุกต์ใช้ TPMAP ในการวิเคราะห์ปัญหาเชิงลึก อาทิ จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ขาดความพร้อมด้านรายได้และการศึกษา ซึ่งได้แนวทางแก้ไขตามความต้องการของแต่ละพื้นที่ คือ การจัดทำโครงการพบบ้านต้องซ่อม การจัดผ้าป่าซ่อมบ้าน การลงพื้นที่เพื่อเยี่ยมประชาชนเป้าหมาย เป็นต้น (2) แนวทางการแก้ไขปัญหาคความยากจนและการพัฒนาคนทุกช่วงวัยด้วยเมนูแก้จน ซึ่งจำแนกตามมิติของความขัดสน (5 มิติของความขัดสน) และขั้นตอนการพัฒนา (การอยู่รอด พอเพียง และยั่งยืน) ซึ่งจะสะท้อนประโยชน์ที่กลุ่มเป้าหมายตามช่วงวัยและพื้นที่จะได้รับ และหน่วยงานใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ปัญหาและจัดทำโครงการที่เหมาะสมสำหรับแต่ละพื้นที่ และ (3) ต้นแบบศูนย์อำนวยการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ศจพ.) ในระดับพื้นที่ ประกอบด้วย นครสวรรค์เป็นต้นแบบขับเคลื่อนโดยจังหวัด อำเภอหนองกะท้าว และอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก เป็นต้นแบบบูรณาการถ่ายระดับจากอำเภอ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร เป็นต้นแบบความร่วมมือโดยภาครัฐร่วมพัฒนา และจังหวัดอุดรธานี เป็นต้นแบบความร่วมมือสถาบันการศึกษาเข้มแข็ง

การดำเนินโครงการ Kalasin Happiness Model: คนกาฬสินธุ์ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง พ.ศ. 2561 – 2564 เป็นตัวอย่างการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจนโดยใช้ข้อมูลจากระบบ TPMAP เป็นเครื่องมือในการค้นหากลุ่มคนจนเป้าหมายในพื้นที่จังหวัด เนื่องจากในปี 2560 จังหวัดกาฬสินธุ์อยู่ใน 5 ลำดับของจังหวัดที่มีผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัวต่ำสุด โดยจังหวัดกาฬสินธุ์มีผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัวอยู่ที่ 51,147 บาทต่อคนต่อปี และยังมีสัดส่วนคนยากจนอยู่ที่ร้อยละ 31.99 มากเป็นอันดับที่ 4 ของประเทศ จังหวัดกาฬสินธุ์จึงได้มีการดำเนินโครงการดังกล่าวและกำหนด 5 ยุทธศาสตร์โดยนำเอาห่วงโซ่มูลค่ามาตรฐาน (Generic Value Chain) มากำหนดกลยุทธ์และปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินโครงการ ได้แก่ (1) การยกระดับคุณภาพชีวิตคนจนขั้นพื้นฐาน

(2) ยกระดับรายได้ภาคการเกษตรและพัฒนาศักยภาพเกษตรกร (3) ยกระดับผู้ประกอบการด้านการเกษตร อุตสาหกรรม ท่องเที่ยวการศึกษา และศิลปวัฒนธรรม (4) ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพกลุ่มผู้ใช้แรงงาน และ (5) อำนวยความยุติธรรมลดความเหลื่อมล้ำสร้างสังคมแห่งความปลอดภัย โดยการนำแผนสู่การปฏิบัติได้ กำหนดแนวทางและกลไกการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย มีการตั้งคณะกรรมการอำนวยการระดับจังหวัด คณะอนุกรรมการ คณะทำงานคณะต่าง ๆ ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอกำหนดให้การดำเนินการถึงหมู่บ้านชุมชน แนวทางการดำเนินโครงการในระยะแรกของการขจัดความยากจนคือการสำรวจข้อมูลและค้นหาครัวเรือน ยากจนโดยใช้เกณฑ์รายได้และการลงทะเบียนสวัสดิการแห่งรัฐ โดยผลการดำเนินงานในภาพรวมคือ ครัวเรือน ยากจนเป้าหมายได้รับการยกระดับคุณภาพชีวิตตามเกณฑ์ประเมินที่กำหนด จังหวัดกาฬสินธุ์มีครัวเรือน ยากจนทั้งสิ้น 3,504 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.4 ของครัวเรือนทั้งหมด จังหวัดจึงได้จัดทำโครงการเพื่อ ส่งเสริมสนับสนุนและช่วยเหลือครัวเรือนยากจน จำนวน 39 โครงการ โดยมีรายละเอียดผลการดำเนินการแยก เป็นรายด้านตามสภาพปัญหาและความต้องการ คือ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสวัสดิการแห่งรัฐ ด้านอำนวยความสะดวก ด้านอาชีพ ด้านสุขภาพ ด้านหนี้สิน และการช่วยเหลือด้านอื่น ๆ นอกจากนี้ ผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อ หัว (Per capita GPP) มีการเพิ่มขึ้น จากการดำเนินงานระหว่างเดือน มกราคม – มิถุนายน พ.ศ. 2562 สามารถเพิ่มรายได้ให้กับจังหวัด รวม 40,993.76 ล้านบาท เมื่อคิดจากค่าเป้าหมาย 57,254.64 ล้านบาท รายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 8.58 จากค่าเป้าหมายที่ร้อยละ 12

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ประกอบด้วย 17 เป้าหมาย (SDG Goals) 169 เป้าหมายย่อย (SDG Targets) ที่มีความเป็นสากล เชื่อมโยงและเกื้อหนุนกัน และกำหนดให้มี 247 ตัวชี้วัด เพื่อใช้ติดตาม และประเมินความก้าวหน้าของการพัฒนา โดยสามารถจัดกลุ่ม SDGs ตามปัจจัยที่เชื่อมโยงกันใน 5 มิติ (5P) ได้แก่ (1) การพัฒนาคน (People) ให้ความสำคัญกับการขจัดปัญหาความยากจนและความหิวโหย และ ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม (2) เศรษฐกิจและความมั่งคั่ง (Prosperity) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี และสอดคล้องกับธรรมชาติ (3) สิ่งแวดล้อม (Planet) ให้ความสำคัญกับการปกป้องและรักษา ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิอากาศ (4) สันติภาพและความยุติธรรม (Peace) ยึดหลักการอยู่ร่วมกัน อย่างสันติ มีสังคมที่สงบสุข และไม่แบ่งแยก และ (5) ความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) ความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนการพัฒนา ซึ่งประเทศไทยในฐานะสมาชิกขององค์การ สหประชาชาติได้รับเป้าหมายการพัฒนาดังกล่าวมาดำเนินการทั้งในระดับประเทศและระดับพื้นที่ สำนักงาน สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงได้นำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs มาปรับใช้เป็นกรอบในการปรับปรุงตัวชี้วัดการพัฒนาระดับจังหวัด ประกอบด้วยตัวชี้วัดใน 5 มิติการพัฒนาจำนวน 32 ตัวชี้วัด เป็นการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้วัดสถานะการพัฒนา พื้นที่จังหวัดเชิงเปรียบเทียบ และให้จังหวัดมีข้อมูลตัวชี้วัดที่สะท้อนระดับการพัฒนาในพื้นที่และสอดคล้องกับ เป้าหมายการจัดทำตัวชี้วัด SDGs ในระดับพื้นที่ของประเทศ โดยมีเงื่อนไขข้อมูลที่น่ามาจัดทำตัวชี้วัดจะต้องมี การจัดเก็บครอบคลุมทั้ง 76 จังหวัด และจัดเก็บอย่างต่อเนื่องทุกปีหรือปีเว้นปี

มิติการพัฒนา	ตัวชี้วัด
ด้านการพัฒนาคน (People)	1. ร้อยละของประชากรที่อยู่ใต้เส้นความยากจน (ร้อยละ)
	2. ร้อยละของทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ (% ทารกเกิดมีชีพ)
	3. ร้อยละของประชากรที่เจ็บป่วยที่เป็นผู้ป่วยใน (ร้อยละ)
	4. อัตราส่วนประชากรต่อแพทย์ (คน/แพทย์)
	5. อัตราการเข้าเรียนรวมระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา (ร้อยละ)
	6. จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยประชากรไทยอายุ 15-59 ปี (ปี)
	7. ค่าเฉลี่ยคะแนน o-net มัธยมศึกษาตอนปลาย (คะแนน)
ด้านเศรษฐกิจและความมั่งคั่ง (Prosperity)	8. อัตราการเปลี่ยนแปลงของรายได้เฉลี่ยของเดือนของครัวเรือนในจังหวัด (ร้อยละ)
	9. อัตราการเปลี่ยนแปลงของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (ร้อยละ)
	10. อัตราการว่างงาน (ร้อยละ)
	11. อัตราส่วนหนี้เฉลี่ยต่อรายได้เฉลี่ยของครัวเรือน (เท่า)
	12. ผลผลิตภาพแรงงาน (บาท/คน)
	13. สัดส่วนปริมาณการใช้ไฟฟ้าภาคครัวเรือนต่อประชากร (kw-ชั่วโมง/คน)
	14. สัดส่วนปริมาณน้ำมันเชื้อเพลิงในภาคอุตสาหกรรมต่อ GPP ภาคอุตสาหกรรม
	15. ร้อยละผู้อยู่ในระบบประกันสังคมต่อกำลังแรงงาน (ร้อยละ)
	16. ร้อยละของครัวเรือนที่มีบ้านและที่ดินเป็นของตนเอง (ร้อยละ)
	17. ร้อยละของหมู่บ้านที่ถนนสายหลักใช้การได้ตลอดปี
ด้านสิ่งแวดล้อม (Planet)	18. สัมประสิทธิ์การกระจายรายได้
	19. อัตราการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่าไม้ในจังหวัด (ร้อยละ)
	20. สัดส่วนปริมาณขยะที่กำจัดถูกต้องต่อปริมาณขยะที่เกิดขึ้น (ร้อยละ)
	21. ร้อยละของครัวเรือนที่เข้าถึงน้ำประปา (ร้อยละ)
	22. ร้อยละของประชากรที่ประสบอุทกภัย (ร้อยละ)
ด้านสันติภาพและยุติธรรม (Peace)	23. ร้อยละของประชากรที่ประสบภัยแล้ง (ร้อยละ)
	24. การแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน (ต่อประชากรแสนคน)
	25. จำนวนของประชากรในเรือนจำ (ต่อแสนคน)
	26. จำนวนเจ้าหน้าที่ตำรวจ (ต่อแสนคน)
ด้านความสัมพันธ์ส่วนพัฒนา (Partnership)	27. อัตราการฆ่าตัวตาย (ต่อแสนคน)
	28. จำนวนผู้ถูกกักขังที่รอการพิพากษาในสัดส่วนของประชากรในเรือนจำ
	29. ร้อยละของประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต (ร้อยละ)
	30. ร้อยละภาษีที่ท้องถิ่นจัดเก็บได้ต่อรายได้รวมที่ไม่รวมเงินอุดหนุนและเงินอุดหนุนเฉพาะกิจ (ร้อยละ)
	31. ความสามารถในการเบิกจ่ายงบประมาณของจังหวัด (ร้อยละ)
	32. สัดส่วนองค์กรชุมชนต่อประชากรแสนคน (แห่ง/แสนคน)

ตารางที่ 3 มิติการพัฒนาและตัวชี้วัดการพัฒนาระดับจังหวัด SDGs

ที่มา: ตัวชี้วัดการพัฒนาระดับจังหวัดและกลุ่มจังหวัด ประจำปี 2564 | สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2564

ดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index: HAI) พัฒนาขึ้นโดยสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย (UNDP Thailand) โดยนำพื้นฐานแนวคิดมาจากการจัดทำดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index: HDI) ที่โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) จัดทำและเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการนำแนวคิดว่าด้วยการพัฒนามนุษย์ (Human development) ในฐานะกระบวนการเพิ่มทางเลือก (Choice) ในการดำเนินชีวิตให้แก่ประชาชนเพื่อนำไปสู่การมีชีวิตที่ยืนยาวและสุขภาพดี การได้รับความรู้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต และการเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตขึ้นพื้นฐานสำหรับมนุษย์ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายขอบเขตการประเมินผลหรือการวัดระดับความก้าวหน้าของคนให้ครอบคลุมมิติต่างๆ มากขึ้นและสอดคล้องเหมาะสมกับฐานข้อมูลและบริบทของประเทศไทย ทั้งนี้ การจัดทำดัชนี

ความก้าวหน้าของคนเป็นการประมวลผลข้อมูลในลักษณะดัชนีรวม (Composite index) ที่วัดผลลัพธ์ของการพัฒนาในระดับจังหวัดเป็นหลัก และนำเสนอในระดับภาพรวมของการพัฒนาคนและการพัฒนาคนรายด้าน

แนวคิดของการพัฒนาคนที่ใช้ในการจัดทำดัชนีความก้าวหน้าของคนได้สะท้อนการพัฒนาของคนในมิติต่างๆ ครอบคลุมพื้นฐานการพัฒนาคนซึ่งประกอบด้วยดัชนีย่อย 8 ด้านคือ 1) ดัชนีย่อยด้านสุขภาพ 2) ดัชนีย่อยด้านการศึกษา 3) ดัชนีย่อยด้านชีวิตการงาน 4) ดัชนีย่อยด้านรายได้ 5) ดัชนีย่อยด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม 6) ดัชนีย่อยด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน 7) ดัชนีย่อยด้านการคมนาคมและการสื่อสาร และ 8) ดัชนีย่อยด้านการมีส่วนร่วม โดยดัชนีย่อยในแต่ละด้าน ประกอบด้วย ตัวชี้วัดทั้งหมด 4 ตัว รวมทั้งสิ้น 32 ตัวชี้วัด โดยเป็นตัวชี้วัดที่สามารถสะท้อนผลลัพธ์หรือผลกระทบของการพัฒนาคนในด้านต่าง ๆ ตามกรอบแนวคิดของการพัฒนาคน และมีการเก็บรวบรวมข้อมูลครอบคลุมทุกจังหวัดอย่างต่อเนื่อง ตลอดจน มีความน่าเชื่อถือตามหลักวิชาการในการจัดทำข้อมูล

ดัชนีย่อย HAI	ตัวชี้วัด
ด้านสุขภาพ	1. ทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ (ร้อยละ)
	2. ประชากรที่เจ็บป่วยที่เป็นผู้ป่วยใน (ร้อยละ)
	3. ประชากรที่พิการ (ร้อยละ)
	4. การฆ่าตัวตายสำเร็จ (รายต่อประชากรแสนคน)
ด้านการศึกษา	5. จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของ ประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป (ปี)
	6. การเข้าเรียนมัธยมศึกษา ตอนปลายและอาชีวศึกษา (ร้อยละ)
	7. เด็ก 0-5 ปีที่มีพัฒนาการสมวัย (ร้อยละ)
	8. คะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-NET ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ)
ด้านชีวิตการงาน	9. อัตราการว่างงาน (ร้อยละ)
	10. อัตราการทำงานต่ำกว่าระดับ (ร้อยละ)
	11. แรงงานที่มีประกันสังคม (ร้อยละ)
	12. อัตราการประสบอันตรายหรือ เจ็บป่วยเนื่องจากการทำงาน (ต่อลูกจ้าง 1,000 คน)
ด้านรายได้	13. รายได้เฉลี่ยประชากร ต่อคนต่อปี (บาท)
	14. สัดส่วนประชากรยากจน (ร้อยละ)
	15. ครีวเรือนที่มีหนี้สินเพื่อ การอุปโภคบริโภค (ร้อยละ)
	16. ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค ของรายได้ (ร้อยละ)
ด้านที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อม	17. ครีวเรือนที่มีที่อยู่อาศัยใช้สอย คงทนและเป็นของตนเอง (ร้อยละ)
	18. สัดส่วนกำลังการผลิตติดตั้งไฟฟ้า จากพลังงานทดแทนต่อการใช้ พลังงานไฟฟ้ารวม (กิโลวัตต์ต่อ 1,000 กิโลวัตต์)
	19. อัตราการร้องเรียนปัญหามลพิษ (เรื่องต่อประชากรแสนคน)
	20. ประชากรที่ประสบภัยพิบัติ (ร้อยละ)
ด้านชีวิตครอบครัว และชุมชน	21. เด็กและเยาวชนที่เข้าสู่สถานพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชน (ต่อประชากรกลุ่มอายุพันคน)
	22. ครีวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือน เดี่ยว (ร้อยละ)
	23. ผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังคนเดียว (ร้อยละ)
	24. การแจ้งความคดี ชีวิตร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อ ทรัพย์ (รายต่อประชากรแสนคน)
ด้านการคมนาคม และการสื่อสาร	25. หมู่บ้านที่ถนนสายหลักใช้การได้ ตลอดปี (ร้อยละ)
	26. อัตราตายจากอุบัติเหตุบนท้อง ถนน (รายต่อประชากรแสนคน)
	27. ประชากรที่มีโทรศัพท์มือถือ (ร้อยละ)
	28. ประชากรที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต (ร้อยละ)
ด้านการมีส่วนร่วม	29. ประชากรที่ใช้สิทธิเลือกตั้ง (ร้อยละ)
	30. จำนวนองค์กรชุมชน (แห่งต่อประชากรแสนคน)
	31. ครีวเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม/ องค์กรในท้องถิ่น (ร้อยละ)
	32. ครีวเรือนที่มีส่วนร่วมทำกิจกรรม สาธารณะของหมู่บ้าน (ร้อยละ)

ตารางที่ 4 ดัชนีย่อย และตัวชี้วัดการพัฒนาคน (Human Achievement Index: HAI)

ที่มา: ดัชนีความก้าวหน้าของคน ประจำปี 2563 | สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2563

บทที่ 3

ผลการศึกษา

จากการนำข้อมูล TPMAPI ในแต่ละมิติความยากจนทั้ง 5 ด้านมาศึกษาเพื่อทราบถึงความรุนแรงของปัญหาความยากจนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและรายจังหวัด โดยได้พิจารณาจากจำนวนประชากรที่ได้รับ การสำรวจว่าเป็นคนจนเป้าหมายที่มีความยากจนในแต่ละมิติ ซึ่งในภาพรวมนั้น ในปี พ.ศ. 2560 – 2562 ทิศทางของจำนวนคนจนเป้าหมายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องจาก 586,399 456,710 และ 324,722 คนตามลำดับ โดยเมื่อจำแนกออกเป็นรายมิติ พบว่า แต่ละมิติมีทิศทางแนวโน้มระดับ ความรุนแรงของปัญหาลดลงอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับทิศทางของสัดส่วนคนจนเป้าหมาย รวม (ตารางที่ 5)

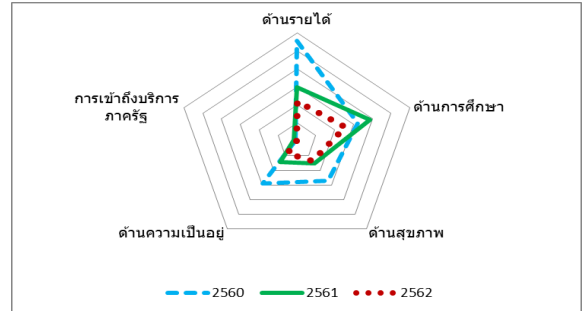
จังหวัด	คนจนเป้าหมาย			ด้านสุขภาพ			ด้านความเป็นอยู่			ด้านการศึกษา			ด้านรายได้			การเข้าถึงบริการภาครัฐ		
	2560	2561	2562	2650	2561	2562	2650	2561	2562	2650	2561	2562	2650	2561	2562	2650	2561	2562
นครราชสีมา	70,838	67,546	34,457	15,310	12,242	8,376	15,956	9,897	5,435	19,891	29,646	7,304	32,620	24,265	16,656	440	207	61
บุรีรัมย์	56,439	46,658	39,722	12,047	6,554	5,861	19,397	9,354	6,823	17,687	24,524	22,222	20,127	12,378	9,685	420	233	115
สุรินทร์	44,011	17,469	14,894	6,094	2,629	2,249	9,588	4,003	3,035	13,865	6,047	4,809	22,528	7,746	6,434	154	91	72
ศรีสะเกษ	68,261	49,908	35,950	15,183	9,236	6,123	28,150	11,114	5,263	21,776	26,361	22,208	20,068	10,978	6,010	281	130	94
อุบลราชธานี	38,540	35,798	22,939	9,744	5,532	2,210	9,663	3,865	1,238	14,361	23,975	15,894	10,785	4,455	4,185	181	108	75
ยโสธร	10,853	9,550	3,773	1,942	1,176	579	1,634	826	843	4,641	5,988	1,581	3,865	2,166	961	35	43	27
ชัยภูมิ	35,332	31,031	22,763	8,636	6,378	4,202	11,110	7,483	4,813	10,250	13,158	9,543	12,785	8,033	6,798	208	105	37
อำนาจเจริญ	4,364	5,279	1,802	510	485	87	1,128	1,190	79	1,164	2,773	1,110	1,978	1,214	524	23	10	19
บึงกาฬ	13,236	13,758	25,569	4,690	3,035	14,865	3,019	535	3,224	4,847	8,026	6,778	4,081	3,745	5,102	92	49	15
หนองบัวลำภู	6,093	1,668	2,013	979	159	299	1,197	179	109	2,795	94	908	1,760	1,201	792	9	107	24
ขอนแก่น	41,588	32,405	20,568	9,175	5,285	2,230	8,019	6,281	1,080	11,444	14,125	10,413	19,121	10,128	7,977	159	196	56
อุดรธานี	39,556	34,234	28,202	8,997	5,611	7,497	10,007	3,262	3,166	13,133	18,696	13,414	15,002	10,076	7,753	135	91	36
เลย	22,808	22,918	7,342	6,097	3,223	3,094	5,031	3,550	1,198	6,342	11,661	905	9,399	4,228	2,811	170	3,236	35
หนองคาย	11,762	6,377	2,209	3,018	1,713	277	3,195	1,460	285	3,685	1,912	1,079	4,601	2,391	666	57	38	13
มหาสารคาม	22,510	12,698	6,660	8,885	2,957	1,000	6,687	2,031	608	4,506	4,733	1,755	5,915	4,303	3,505	41	50	133
ร้อยเอ็ด	18,095	14,838	10,095	3,746	1,992	522	3,927	1,476	573	6,470	7,567	5,713	6,076	4,918	3,618	53	48	71
กาฬสินธุ์	16,762	17,100	12,916	1,950	1,706	1,328	2,527	1,665	948	7,507	10,447	8,630	6,169	4,050	2,736	33	309	66
สกลนคร	35,644	22,922	15,390	12,811	7,028	3,957	9,576	4,776	2,895	11,063	10,361	8,054	8,572	2,710	1,599	94	47	47
นครพนม	22,868	10,748	12,891	8,852	3,101	5,288	4,795	2,797	1,265	5,129	4,614	6,175	8,641	1,468	1,065	32	13	20
มุกดาหาร	6,839	3,805	4,567	1,079	1,075	1,117	1,187	1,644	2,837	2,612	536	487	2,773	678	613	12	1	16
รวม	586,399	456,710	324,722	139,745	81,117	71,161	155,793	77,388	45,717	183,168	225,244	148,982	216,866	121,131	89,490	2,629	5,112	1,032

ตารางที่ 5 ตารางแสดงข้อมูล TPMAPI จำนวนประชากรที่ยากจนใน 5 มิติ ปี พ.ศ. 2560-2562 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2563

ดัชนีความยากจนหลายมิติ (Multidimensional Poverty Index: MPI) เป็นการพิจารณาความขัดสนในมิติต่าง ๆ ที่แต่ละบุคคลหรือครัวเรือนกำลังเผชิญอยู่ในขณะนั้น โดยความขัดสนที่เกิดขึ้นนำไปสู่การระบุบุคคลหรือครัวเรือนใดอยู่ในสถานะคนจนหลายมิติ ซึ่งจะสามารถให้ความช่วยเหลือหรือแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมและตรงตามความต้องการมากที่สุด นอกจากนี้ ในแต่ละตัวชี้วัดยังกำหนดน้ำหนักความสำคัญที่แตกต่างกันตามความเหมาะสมของบริบทในแต่ละพื้นที่ โดยคนที่เป็นคนจนจะมีผลรวมของความขัดสนที่มากกว่าหรือเท่ากับระดับความขัดสนที่กำหนดขึ้น โดยดัชนีความยากจนหลายมิติ (MPI) แบ่งออกเป็น 2 ส่วนสำคัญ ได้แก่ (1) สัดส่วนคนจนหลายมิติต่อประชากรทั้งหมด (Poverty incidence) ซึ่งมีค่าเท่ากับ $H = \frac{q}{n}$ โดย q คือคนจนเป้าหมาย และ n คือจำนวนประชากรทั้งหมด และ (2) ความรุนแรงของความยากจนหลายมิติ สามารถคำนวณได้จาก $A = \sum_{i=1}^n \frac{c_i(k)}{q}$ โดย $c_i(k)$ คือคะแนนความขัดสนในทุกมิติที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มยากจน และ q คือคนจนเป้าหมาย นอกจากนี้ ความรุนแรงของความยากจนหลายมิติยังแสดงให้เห็นถึงลักษณะความยากจนว่าขัดสนในมิติใดและขัดสนเป็นจำนวนเท่าใด ดังนั้น ดัชนีความยากจนหลายมิติ (MPI) สามารถคำนวณได้จาก

$$MPI = M_0 = H \times A = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^d w_j g_{ij}^0(k)$$

เมื่อนำข้อมูลดัชนีความยากจนหลายมิติ (MPI) ของ TPMAP มาจัดเรียงและแสดงผลในรูปแบบกราฟเพื่อทราบถึงระดับความรุนแรงของปัญหาความยากจนในแต่ละมิติทั้ง 5 ด้าน ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ในปี พ.ศ. 2560 มิติความยากจนที่มีความรุนแรงมากที่สุดคือ ด้านรายได้ รองลงมาคือ การศึกษา ความเป็นอยู่ สุขภาพ และการเข้าถึงบริการรัฐ ตามลำดับ และในปี พ.ศ. 2561-2562 มิติที่มีความรุนแรงมากที่สุดคือ ด้านการศึกษา รองลงมาคือด้านรายได้ สุขภาพ ความเป็นอยู่ และการเข้าถึงบริการรัฐ ตามลำดับ



ภาพที่ 2 ดัชนีความยากจนหลายมิติ (MPI) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ
สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2563

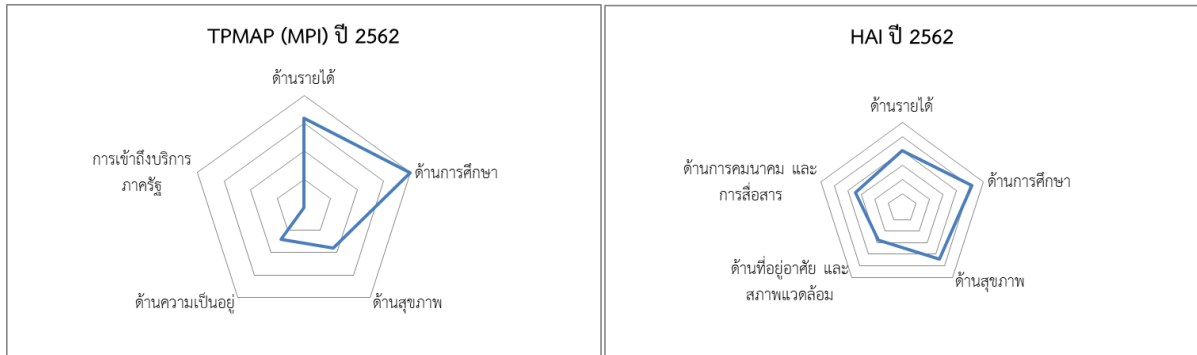
จังหวัด	ดัชนีความยากจนหลายมิติ (MPI) รวม			สุขภาพ (MPI)			ความเป็นอยู่ (MPI)			การศึกษา (MPI)			รายได้ (MPI)			การเข้าถึงสวัสดิการรัฐ (MPI)		
	2560	2561	2562	2560	2561	2562	2560	2561	2562	2560	2561	2562	2560	2561	2562	2560	2561	2562
นครราชสีมา	0.0031	0.0026	0.0013	0.0026	0.0019	0.0013	0.0025	0.0015	0.0008	0.0030	0.0043	0.0011	0.0071	0.0052	0.0035	0.0001	0.0001	0.0000
บุรีรัมย์	0.0040	0.0029	0.0024	0.0032	0.0017	0.0015	0.0051	0.0024	0.0018	0.0043	0.0059	0.0053	0.0072	0.0043	0.0034	0.0002	0.0001	0.0001
สุรินทร์	0.0037	0.0014	0.0011	0.0020	0.0008	0.0007	0.0031	0.0013	0.0009	0.0041	0.0017	0.0014	0.0095	0.0031	0.0026	0.0001	0.0001	0.0000
ศรีสะเกษ	0.0053	0.0034	0.0023	0.0044	0.0026	0.0017	0.0080	0.0031	0.0014	0.0058	0.0069	0.0058	0.0081	0.0042	0.0023	0.0002	0.0001	0.0000
อุบลราชธานี	0.0022	0.0017	0.0011	0.0023	0.0013	0.0005	0.0023	0.0009	0.0003	0.0032	0.0052	0.0034	0.0034	0.0014	0.0012	0.0001	0.0000	0.0000
ยโสธร	0.0018	0.0014	0.0006	0.0013	0.0008	0.0004	0.0012	0.0005	0.0005	0.0030	0.0038	0.0010	0.0035	0.0019	0.0008	0.0000	0.0001	0.0000
ชัยภูมิ	0.0033	0.0025	0.0018	0.0032	0.0022	0.0014	0.0037	0.0024	0.0015	0.0033	0.0041	0.0030	0.0060	0.0036	0.0030	0.0001	0.0001	0.0000
อำนาจเจริญ	0.0012	0.0013	0.0004	0.0006	0.0005	0.0001	0.0012	0.0012	0.0001	0.0012	0.0028	0.0011	0.0028	0.0018	0.0007	0.0000	0.0000	0.0000
บึงกาฬ	0.0036	0.0030	0.0064	0.0050	0.0028	0.0170	0.0029	0.0005	0.0028	0.0044	0.0069	0.0058	0.0054	0.0046	0.0063	0.0002	0.0001	0.0000
หนองบัวลำภู	0.0012	0.0003	0.0004	0.0008	0.0001	0.0002	0.0009	0.0001	0.0001	0.0021	0.0001	0.0007	0.0019	0.0012	0.0008	0.0000	0.0002	0.0000
ขอนแก่น	0.0027	0.0018	0.0011	0.0024	0.0013	0.0006	0.0019	0.0014	0.0002	0.0026	0.0031	0.0023	0.0064	0.0032	0.0025	0.0001	0.0001	0.0000
อุดรธานี	0.0028	0.0021	0.0017	0.0025	0.0016	0.0019	0.0027	0.0008	0.0008	0.0033	0.0046	0.0033	0.0056	0.0036	0.0027	0.0001	0.0000	0.0000
เลย	0.0037	0.0036	0.0011	0.0039	0.0020	0.0018	0.0031	0.0023	0.0007	0.0036	0.0067	0.0005	0.0077	0.0034	0.0024	0.0002	0.0036	0.0000
หนองคาย	0.0029	0.0015	0.0004	0.0029	0.0016	0.0002	0.0029	0.0013	0.0002	0.0031	0.0016	0.0009	0.0057	0.0028	0.0008	0.0001	0.0001	0.0000
มหาสารคาม	0.0021	0.0011	0.0006	0.0033	0.0011	0.0004	0.0024	0.0007	0.0002	0.0016	0.0017	0.0006	0.0031	0.0021	0.0017	0.0000	0.0000	0.0001
ร้อยเอ็ด	0.0013	0.0010	0.0007	0.0011	0.0006	0.0001	0.0011	0.0004	0.0002	0.0018	0.0021	0.0016	0.0025	0.0020	0.0014	0.0000	0.0000	0.0000
กาฬสินธุ์	0.0015	0.0014	0.0011	0.0008	0.0006	0.0005	0.0010	0.0006	0.0003	0.0027	0.0037	0.0030	0.0032	0.0020	0.0014	0.0000	0.0002	0.0000
สกลนคร	0.0032	0.0018	0.0012	0.0046	0.0025	0.0014	0.0033	0.0016	0.0011	0.0038	0.0035	0.0027	0.0041	0.0013	0.0008	0.0001	0.0000	0.0000
นครพนม	0.0032	0.0013	0.0014	0.0047	0.0016	0.0027	0.0025	0.0014	0.0006	0.0026	0.0023	0.0031	0.0061	0.0010	0.0007	0.0000	0.0000	0.0000
มุกดาหาร	0.0019	0.0010	0.0011	0.0012	0.0011	0.0011	0.0015	0.0021	0.0029	0.0027	0.0006	0.0005	0.0041	0.0010	0.0009	0.0000	0.0000	0.0000
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	0.0036	0.0026	0.0018	0.0033	0.0021	0.0015	0.0041	0.0025	0.0014	0.0032	0.0034	0.0026	0.0073	0.0048	0.0022	0.0001	0.0001	0.0000
ประเทศ	0.0029	0.0020	0.0014	0.0027	0.0015	0.0014	0.0029	0.0014	0.0008	0.0032	0.0039	0.0028	0.0056	0.0030	0.0024	0.0001	0.0002	0.0000

ตารางที่ 6 ดัชนีความยากจนหลายมิติ (MPI) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกรายมิติ ปี พ.ศ. 2560-2562

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2563

โดยเมื่อนำข้อมูลดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index: HAI) ในปี พ.ศ. 2562 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาวิเคราะห์แนวโน้มมิติความยากจนร่วมระหว่างชุดข้อมูล ซึ่งข้อมูล TPMAP นำมาใช้วิเคราะห์คือดัชนีความยากจนหลายมิติ (MPI) ที่มีค่าอยู่ระหว่าง 0 – 1 โดยมีระดับความรุนแรงของปัญหามากขึ้นเมื่อตัวเลขมีค่าสูงเข้าใกล้ 1 ในทางตรงกันข้าม ดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI) นั้นเมื่อตัวเลขมีค่าสูงเข้าใกล้ 1 มากขึ้น หมายถึง มีการพัฒนาในมิติด้านนั้นมากขึ้นด้วย จึงได้นำค่าดัชนี HAI มาแปรให้ไปในทิศทางเดียวกับ MPI จากข้อมูล TPMAP (MPI) คือปัญหารุนแรงเมื่อมีค่าสูงขึ้น โดยเมื่อนำค่าที่ได้ทั้งจาก TPMAP (MPI) และ HAI มาแสดงผลในรูปแบบกราฟเฉพาะ 5 ด้านที่ตรงกัน พบว่า มีทิศทางของปัญหาความยากจนในแต่ละมิติทั้ง 5 ด้าน ไปในทิศทางที่คล้ายกัน โดยมิติด้านการศึกษา รายได้ และสุขภาพ คือมิติความยากจนที่มีความรุนแรงมากที่สุด ขณะที่มิติด้านความเป็นอยู่และการเข้าถึงบริการภาครัฐมีความระดับความรุนแรงรองลงมา โดยนโยบายด้านสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือลดภาระค่าใช้จ่ายประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดี

อาทิ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐเพื่อช่วยผู้มีรายได้น้อยและกลุ่มเปราะบาง สวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและคนพิการ โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด ตลอดจนนโยบายด้านสาธารณสุข และสวัสดิการอื่น ๆ เป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้ประชาชนเข้าถึงสวัสดิการพื้นฐานมากยิ่งขึ้นและมีความเป็นอยู่ที่ดี ปัญหาความยากจนในมิติด้านดังกล่าวจึงมีตัวเลขที่แสดงระดับความรุนแรงรองลงมาเมื่อเทียบกับมิติด้านอื่น ๆ

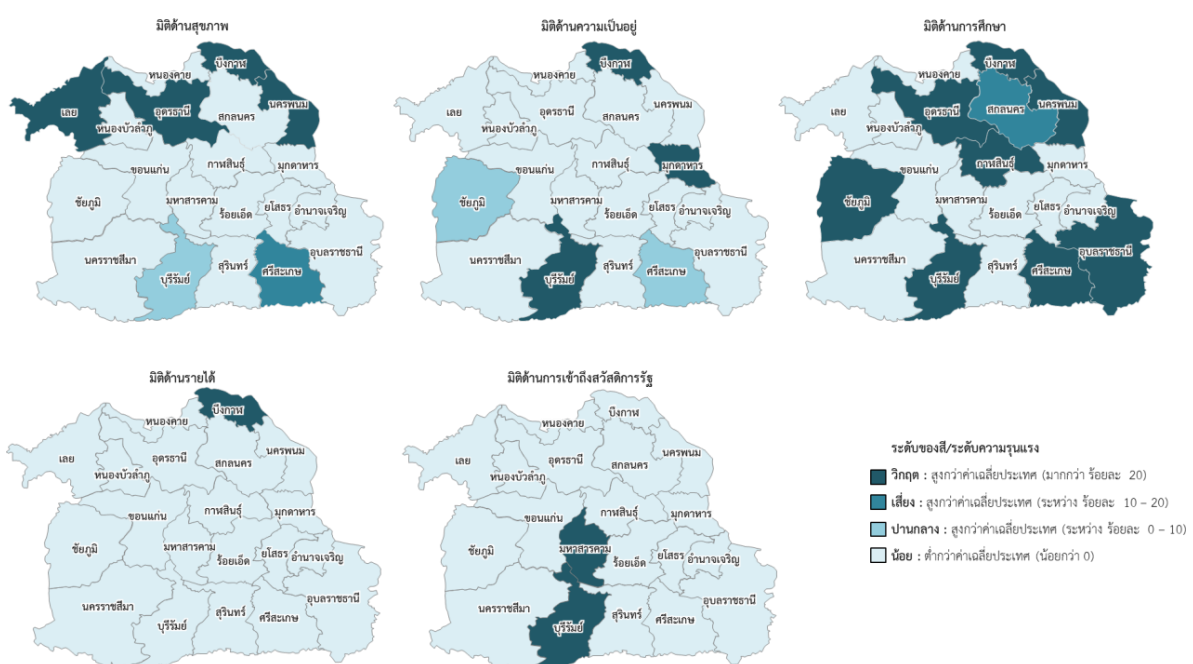


ภาพที่ 3 แผนภาพแสดงข้อมูลแนวโน้มปัญหาความยากจนในแต่ละมิติระหว่าง TMAP (MPI) และ HAI ในปี พ.ศ. 2562 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ที่มา: ดัชนีความก้าวหน้าของคน ประจำปี พ.ศ. 2563 | สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, พ.ศ. 2563

เมื่อนำข้อมูลจากระบบ TMAP ในปี พ.ศ. 2562 ของแต่ละจังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มาคำนวณค่าดัชนี MPI ในแต่ละมิติ จำแนกเป็นรายจังหวัด และจัดเรียงเพื่อแสดงถึงระดับความรุนแรงของปัญหาทั้ง 5 มิติ โดยแบ่งระดับของความรุนแรงของปัญหาออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ (1) รุนแรงน้อยหรือมีค่าต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของภาค (2) สูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาคไม่เกินร้อยละ 20 (3) สูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาคร้อยละ 10 แต่ไม่เกิน ร้อยละ 20 และ (4) สูงเกินร้อยละ 20 จากค่าเฉลี่ยของภาค ซึ่งจะช่วยให้สามารถแสดงถึงจังหวัดที่มีปัญหาความยากจนในแต่ละด้านของพื้นที่ เพื่อสามารถเข้าใจถึงปัญหาความยากจนของแต่ละพื้นที่ได้มากยิ่งขึ้น สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนจากมิติด้านต่างๆ รวมถึงการนำมาใช้เป็นข้อมูลช่วงปีเพื่อวิเคราะห์แนวโน้มของปัญหาความยากจน

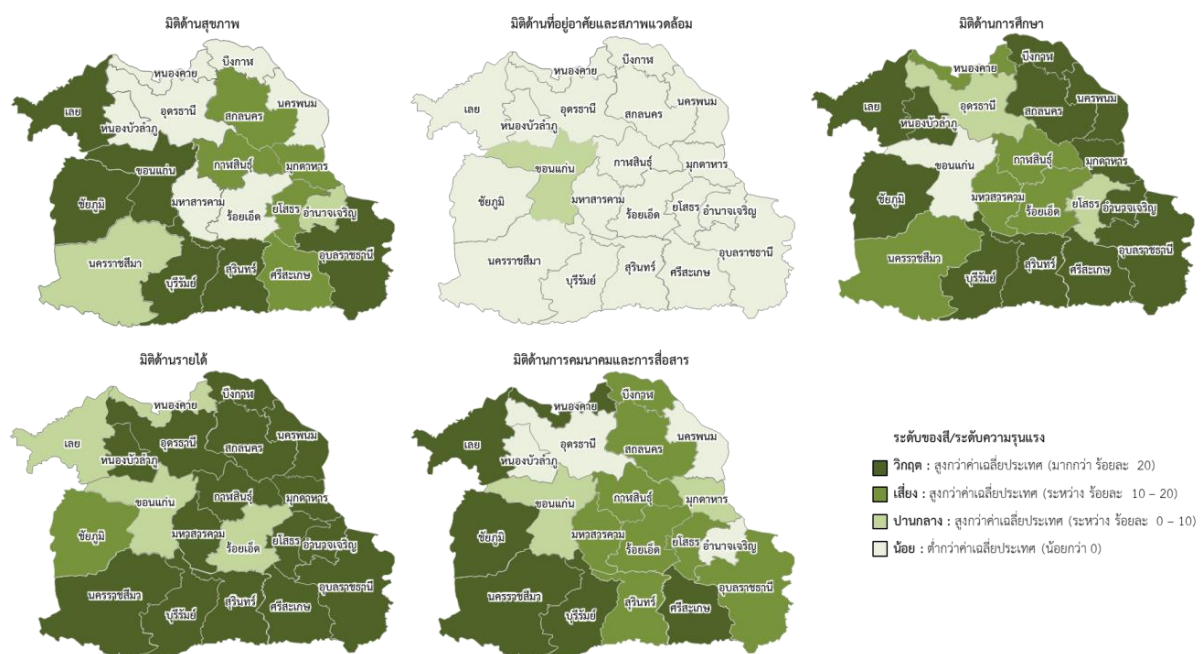


ภาพที่ 4 แผนภาพแสดงข้อมูล TMAP (MPI) ระดับของปัญหาความยากจนในแต่ละมิติทั้ง 5 ด้าน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในช่วงปี พ.ศ. 2562

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2563

โดยเมื่อนำค่าดัชนี MPI ที่คำนวณจากข้อมูล TPMAP ในปี พ.ศ. 2562 แยกรายมิติ 5 ด้าน และแสดงระดับความรุนแรงของแต่ละมิติรายจังหวัด พบว่า

- 1) จังหวัดที่มีระดับความรุนแรงมิติด้านสุขภาพมากที่สุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ บึงกาฬ นครพนม อุดรธานี และเลย
- 2) จังหวัดที่มีระดับความรุนแรงมิติด้านความเป็นอยู่มากที่สุด ได้แก่ มุกดาหาร บึงกาฬ และบุรีรัมย์
- 3) จังหวัดที่มีระดับความรุนแรงมิติด้านการศึกษามากที่สุด ได้แก่ ศรีสะเกษ บึงกาฬ บุรีรัมย์ อุบลราชธานี อุดรธานี นครพนม ชัยภูมิ และกาฬสินธุ์
- 4) จังหวัดที่มีระดับความรุนแรงมิติด้านรายได้มากที่สุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ บึงกาฬ
- 5) จังหวัดที่มีระดับความรุนแรงมิติด้านการเข้าถึงสวัสดิการรัฐมากที่สุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ มหาสารคาม และบุรีรัมย์



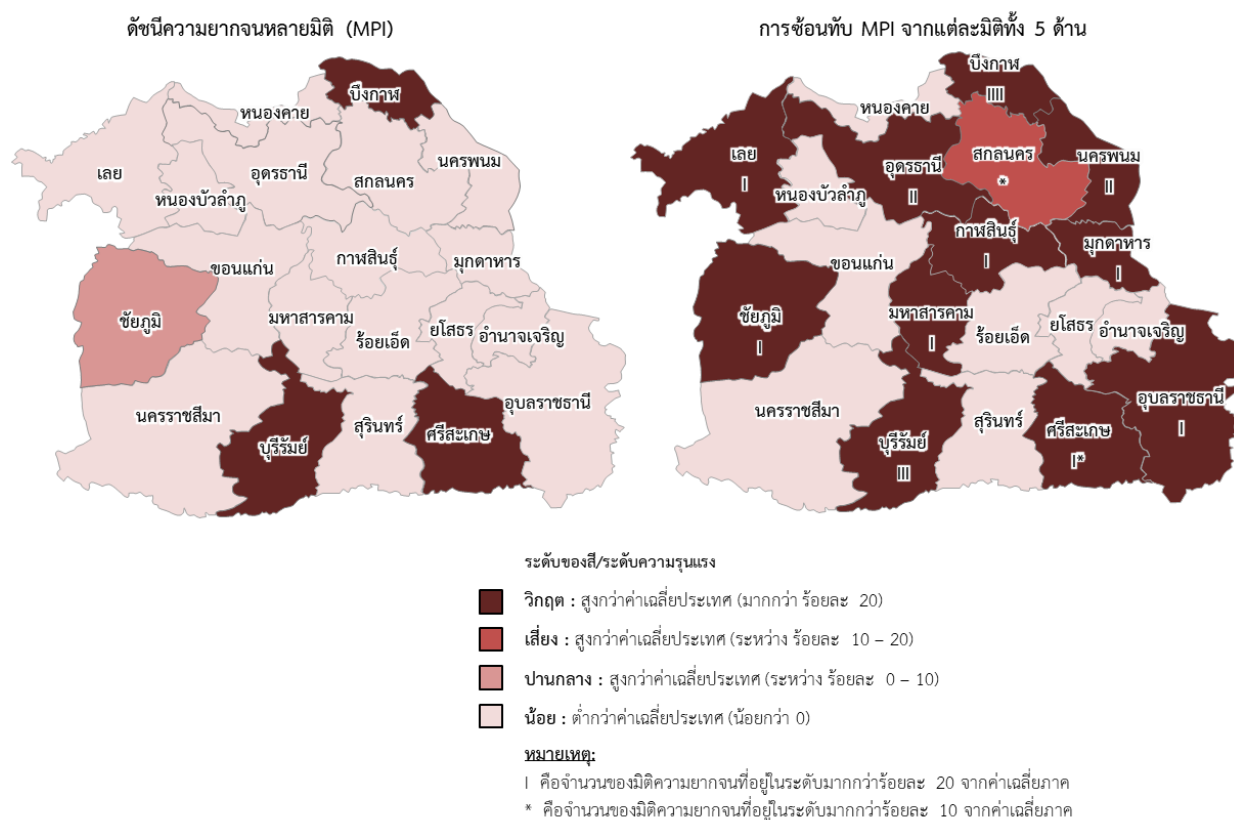
ภาพที่ 5 แผนภาพแสดงข้อมูล HAI ระดับของปัญหาความยากจนในแต่ละมิติทั้ง 5 ด้าน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในช่วงปี พ.ศ. 2562
ที่มา: ดัชนีความก้าวหน้าของคน ประจำปี 2563 | สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index: HAI) ในปี พ.ศ. 2562 มาเทียบเคียงในมิติที่คล้ายกันกับข้อมูล TPMAP ซึ่งนำมาจัดเรียงในรูปแบบแผนภาพแสดงแต่ละมิติ จำแนกรายจังหวัดเช่นเดียวกัน พบว่า

- 1) จังหวัดที่มีระดับความรุนแรงมิติด้านสุขภาพมากที่สุด ได้แก่ เลย สุรินทร์ บุรีรัมย์ ชัยภูมิ ขอนแก่น และอุบลราชธานี มีระดับความรุนแรงมากที่สุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 2) จังหวัดที่มีระดับความรุนแรงมิติด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมมากที่สุด ได้แก่ ขอนแก่น
- 3) จังหวัดที่มีระดับความรุนแรงมิติด้านการศึกษามากที่สุด ได้แก่ หนองบัวลำภู บุรีรัมย์ อุบลราชธานี และบึงกาฬ

4) จังหวัดที่มีระดับความรุนแรงมิติด้านรายได้มากที่สุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ นครพนม กาฬสินธุ์ และสรินทร์

5) จังหวัดที่มีระดับความรุนแรงมิติด้านการการคมนาคมและการสื่อสารมากที่สุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ หนองคาย บุรีรัมย์ นครราชสีมา และชัยภูมิ



ภาพที่ 6 แผนภาพแสดงข้อมูลระดับของปัญหาความยากจน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในช่วงปี พ.ศ. 2562 ระหว่าง MPI รวมทุกมิติ และการซ้อนทับภาพแต่ละมิติ

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2563

เมื่อนำแผนภาพที่ได้จากการคำนวณค่า MPI จากข้อมูลในระบบ TPMAPI ในปี พ.ศ. 2562 แสดงถึงระดับความรุนแรงของปัญหาในแต่ละมิติทั้ง 5 ด้าน จำแนกรายจังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มาทำการซ้อนทับกันเพื่อวิเคราะห์ถึงภาพรวมระดับความรุนแรงของปัญหาความยากจนในแต่ละจังหวัด โดยระดับความเข้มของสียังคงสะท้อนถึงระดับความรุนแรงของปัญหา รวมทั้งนับจำนวนมิติจากทั้ง 5 ด้านในความรุนแรงระดับต่าง ๆ ซึ่งเมื่อนำมาเทียบกับค่า MPI ที่ได้จากการคำนวณข้อมูลรวมทั้ง 5 มิติ แสดงผลที่คล้ายกันคือ 3 จังหวัดที่มีระดับความรุนแรงของปัญหาความยากจนสูงที่สุด ได้แก่ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ และบึงกาฬตามลำดับ อย่างไรก็ตาม จำแนกปัญหาความยากจนออกเป็นรายมิติและนำแผนภาพของแต่ละมิติมาซ้อนทับมีการแสดงผลที่แตกต่างออกไปจากการแสดงผลจากการนำค่า MPI รวมทุกมิติมาแสดงผลคือ จังหวัดอุดรธานี นครพนม มีปัญหาความยากจนในมิติด้านสุขภาพและการศึกษาสูงในระดับวิกฤตเมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยของประเทศ จังหวัดเลยมีปัญหาความยากจนมิติสุขภาพในระดับวิกฤต จังหวัดมุกดาหารมีปัญหาความยากจนมิติความเป็นอยู่ในระดับวิกฤต จังหวัดมหาสารคามมีปัญหาความยากจนด้านการเข้าถึงสวัสดิการรัฐในระดับวิกฤต จังหวัดอุบลราชธานี ชัยภูมิ และกาฬสินธุ์ มีปัญหาความยากจนมิติการศึกษาในระดับวิกฤต และจังหวัดสกลนครอยู่ในระดับเสี่ยงของปัญหามิติด้านการศึกษาเช่นเดียวกัน ขณะที่แผนภาพจากค่า MPI ที่ได้จากการ

คำนวณข้อมูลรวมทั้ง 5 มิติแสดงให้เห็นถึงจังหวัดศรีสะเกษที่มีระดับความรุนแรงของปัญหาความยากจนสูงเป็นลำดับที่ 3 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจากการจำแนกรายมิติแสดงให้เห็นว่าจังหวัดศรีสะเกษมีปัญหาความยากจน 2 จาก 5 มิติ คือ ด้านการศึกษาในระดับวิกฤต และด้านสุขภาพในระดับเสี่ยง แต่เนื่องจากแนวโน้มของข้อมูลในปี 2562 ปัญหาความยากจนในมิติด้านการศึกษาของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจัดอยู่ในระดับที่มีความรุนแรงสูงสุดจากทั้ง 5 มิติ ตัวเลขจากการคำนวณค่า MPI จากข้อมูลรวมจึงมีน้ำหนักมาก โดยจะเห็นได้ว่าการจำแนกมิติความยากจนและซ้อนทับแผนภาพสามารถแสดงผลระดับความรุนแรงและชี้เป้าพื้นที่ของปัญหาในแต่ละมิติได้และในรายจังหวัดมากยิ่งขึ้น

จากการนำข้อมูลแผนภาพที่แสดงถึงระดับความรุนแรงของปัญหาความยากจนจำแนกรายมิติของข้อมูล TPMAP (MPI) (ภาพที่ 4) และ HAI (ภาพที่ 5) ในปี พ.ศ. 2562 มาจัดทำตารางเพื่อให้คะแนนระดับความรุนแรงของปัญหาในแต่ละจังหวัด เมื่อพิจารณาผลรวมพบว่า จังหวัดบุรีรัมย์ มีผลรวมของค่าคะแนนที่แสดงถึงระดับความรุนแรงของปัญหาความยากจนรวมทั้ง 5 มิติมากที่สุด คือ 32 คะแนน รองลงมาคือ จังหวัดบึงกาฬ และจังหวัดศรีสะเกษ มีค่าคะแนนที่ 30 และ 27 ตามลำดับ

จังหวัด	สุขภาพ (MPI)		ความเป็นอยู่ (MPI)		การศึกษา (MPI)		รายได้ (MPI)		การเข้าถึงสวัสดิการรัฐ (MPI)		รวม
	TPMAP(MPI)	HAI	TPMAP(MPI)	HAI	TPMAP(MPI)	HAI	TPMAP(MPI)	HAI	TPMAP(MPI)	HAI	
นครราชสีมา	1	2	1	1	1	3	1	4	1	4	19
บุรีรัมย์	2	4	4	1	4	4	1	4	4	4	32
สุรินทร์	1	4	1	1	1	4	1	4	1	3	21
ศรีสะเกษ	3	3	2	1	4	4	1	4	1	4	27
อุบลราชธานี	1	4	1	1	4	4	1	4	1	3	24
ยโสธร	1	3	1	1	1	2	1	4	1	3	18
ชัยภูมิ	1	4	2	1	4	4	1	3	1	4	25
อำนาจเจริญ	1	2	1	1	1	4	1	4	1	1	17
บึงกาฬ	4	1	4	1	4	4	4	4	1	3	30
หนองบัวลำภู	1	1	1	1	1	4	1	4	1	1	16
ขอนแก่น	1	4	1	2	1	1	1	2	1	2	16
อุดรธานี	4	1	1	1	4	2	1	4	1	1	20
เลย	4	4	1	1	1	4	1	2	1	4	23
หนองคาย	1	1	1	1	1	3	1	1	1	4	15
มหาสารคาม	1	1	1	1	1	3	1	4	4	3	20
ร้อยเอ็ด	1	1	1	1	1	3	1	2	1	3	15
กาฬสินธุ์	1	3	1	1	4	3	1	4	1	3	22
สกลนคร	1	3	1	1	3	4	1	4	1	3	22
นครพนม	4	1	1	1	4	4	1	4	1	1	22
มุกดาหาร	1	3	4	1	1	4	1	4	1	2	22
รวม	35	50	31	21	46	68	23	70	26	56	426

ตารางที่ 7 การให้คะแนนระดับความรุนแรงของปัญหาความยากจนจากแผนภาพ TPMAP (MPI) และ HAI ปี พ.ศ. 2562

หมายเหตุ: 4 คือค่าคะแนนความรุนแรงระดับวิกฤต

3 คือค่าคะแนนความรุนแรงระดับเสี่ยง

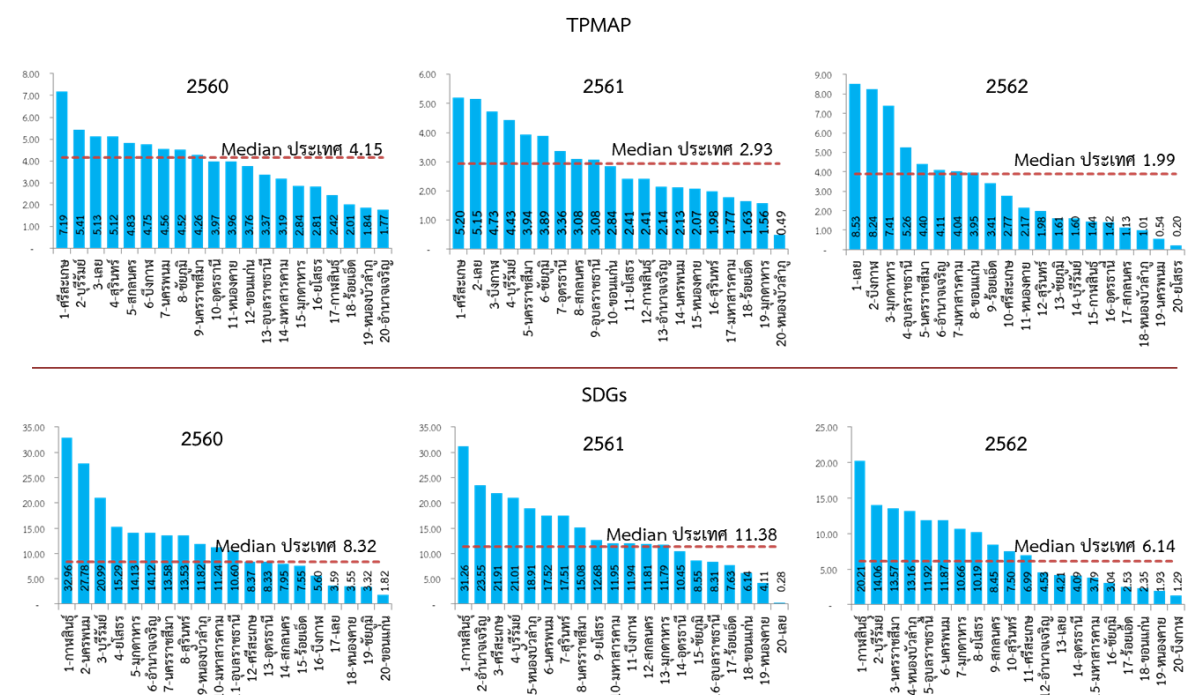
2 คือค่าคะแนนความรุนแรงระดับปานกลาง

1 คือค่าคะแนนความรุนแรงระดับน้อย

เมื่อพิจารณาข้อมูล TPMAP (MPI) พบว่า จังหวัดบุรีรัมย์มีระดับความรุนแรงของมิติความยากจน 4 จาก 5 ด้าน โดยมิติการศึกษา ความเป็นอยู่ และการเข้าถึงสวัสดิการรัฐอยู่ในระดับวิกฤต และมิติสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง และจังหวัดบุรีรัมย์อยู่ในลำดับที่ 2 จากการคำนวณข้อมูลรวมทุกมิติของดัชนีความยากจนหลายมิติ (MPI) ซึ่งสูงเกินร้อยละ 20 จากค่าเฉลี่ยของประเทศ ซึ่งเมื่อพิจารณาข้อมูลในระบบ TPMAP ในด้านสัดส่วนคนจนเป้าหมาย คือ จำนวน"คนจนเป้าหมาย" หรือ จำนวนคนจน (จปฐ.) ที่โปลงทะเบียนสวัสดิการแห่งรัฐ เทียบร้อยละกับจำนวนคนที่ได้รับการสำรวจ จปฐ. ทั้งหมด ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำแนก

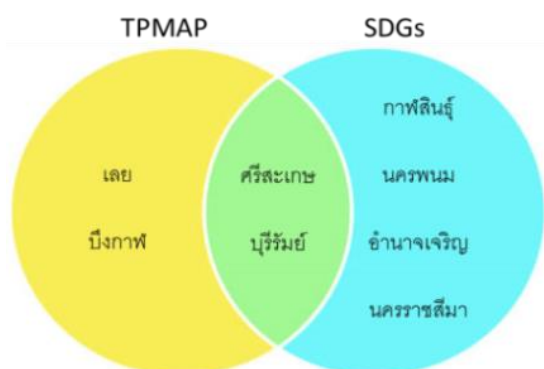
รายจังหวัด พบว่า ในปี พ.ศ. 2560 จังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงสุดได้แก่ ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ และเลย ตามลำดับ ต่อมาในปี พ.ศ. 2561 ได้แก่ จังหวัดศรีสะเกษ เลย และบึงกาฬ (บุรีรัมย์ลำดับที่ 4) และในปี พ.ศ. 2562 ได้แก่ จังหวัดบึงกาฬ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ ตามลำดับ

ขณะเดียวกัน เมื่อนำข้อมูลจากตัวชี้วัดการพัฒนาระดับจังหวัด SDGs ในมิติด้านการพัฒนาคน (ตัวชี้วัดที่ PP01 ร้อยละของประชากรที่อยู่ใต้เส้นความยากจน) ซึ่งเป็นข้อมูลสัดส่วนคนจนเมื่อวัดด้านรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยกองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่า ในปี พ.ศ. 2560 จังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนมากที่สุดคือ กาฬสินธุ์ นครพนม และบุรีรัมย์ ตามลำดับ ต่อมาในปี พ.ศ. 2561 ได้แก่ กาฬสินธุ์ อำนาจเจริญ และศรีสะเกษ (บุรีรัมย์ลำดับที่ 4) และในปี พ.ศ. 2562 ได้แก่ จังหวัด กาฬสินธุ์ บุรีรัมย์ และนครราชสีมา ตามลำดับ (ดังภาพที่ 7)

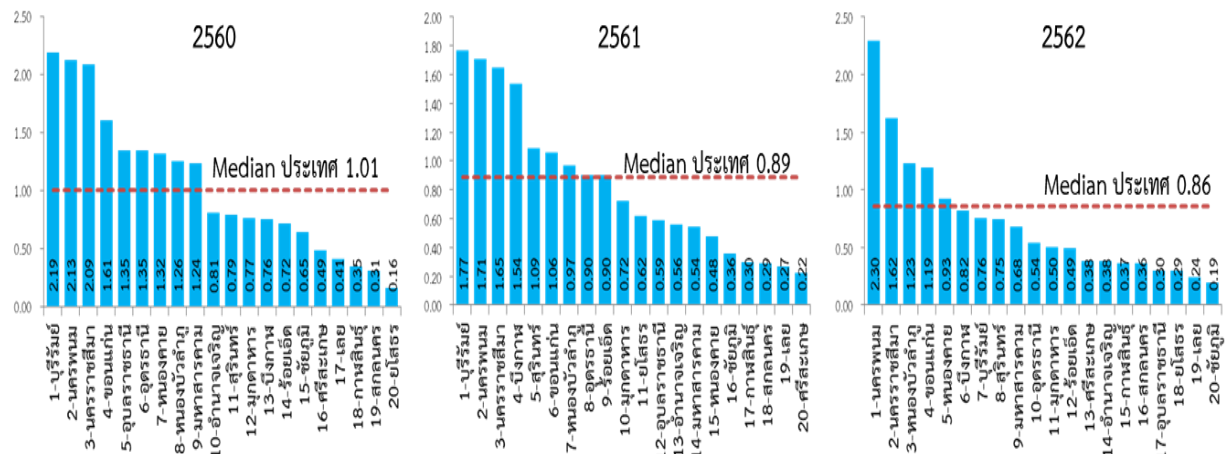


ภาพที่ 7 กราฟเปรียบเทียบสัดส่วนคนจนระหว่างข้อมูล TMAP และ SDGs ช่วงปี พ.ศ.2560-2562
ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2563
ตัวชี้วัดการพัฒนาระดับจังหวัดและกลุ่มจังหวัด. 2564 | สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลในด้านระดับความรุนแรงของปัญหาความยากจนจากจำนวนคนจนของแต่ละจังหวัด เพื่อวิเคราะห์ทิศทางแนวโน้มร่วมกันระหว่าง TMAP และ SDGs พบว่า จังหวัดบุรีรัมย์ และศรีสะเกษ คือจังหวัดที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่มีสัดส่วนคนจนสูง ซึ่งในปี พ.ศ. 2560 และ พ.ศ. 2562 จังหวัดบุรีรัมย์ อยู่ในลำดับ 2-3 และปี พ.ศ. 2561 อยู่ในลำดับที่ 4 เช่นเดียวกันในข้อมูลทั้ง 2 ชุด



จากข้อมูลตัวชี้วัดการพัฒนาระดับจังหวัด SDGs ในตัวชี้วัดที่ PT03 อัตราการว่างงาน พบว่า ในปี พ.ศ. 2560 - 2561 จังหวัดบุรีรัมย์มีอัตราการว่างงานสูงสุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และลดลงในปี พ.ศ. 2562 โดยจะเห็นได้ว่าประชาชนในพื้นที่ที่มีปัญหาในด้านการว่างงานของแรงงาน ซึ่งอาจเป็นปัจจัยหลักของรายได้ที่ลดลง และจำนวนผู้มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนมีจำนวนเพิ่มขึ้น ส่งผลต่อตัวเลขที่แสดงถึงปัญหาด้านจนของจังหวัดที่สูง (ดังภาพที่ 8)



ภาพที่ 8 กราฟแสดงข้อมูลจากตัวชี้วัดการพัฒนาระดับจังหวัด อัตราการว่างงาน ในปี พ.ศ. 2560-2562 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ที่มา: ตัวชี้วัดการพัฒนาระดับจังหวัดและกลุ่มจังหวัด. 2564 | สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจำนวนประชากรเทียบกับข้อมูลรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีของจังหวัด (GPP Per Capita) พบว่า จังหวัดบุรีรัมย์มีจำนวนประชากรสูงเป็นอันดับ 4 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี ในช่วงปี พ.ศ. 2560 - 2562 อยู่ในลำดับที่ 13 15 และ 12 ตามลำดับ เมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงเป็นข้อมูลที่สามารถสะท้อนได้ถึงปัจจัยที่อาจส่งผลกระทบต่อปัญหาด้านรายได้และจำนวนคนจนของจังหวัด

จำนวนประชากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รายจังหวัด ปี 2560-2562									
2560	ประชากร(คน)	ลำดับที่	2561	ประชากร(คน)	ลำดับที่	2562	ประชากร(คน)	ลำดับที่	
01 นครราชสีมา	2,639,226	1	01 นครราชสีมา	2,646,401	1	01 นครราชสีมา	2,648,927	1	
05 อุบลราชธานี	1,869,633	2	05 อุบลราชธานี	1,874,548	2	05 อุบลราชธานี	1,878,146	2	
11 ขอนแก่น	1,805,910	3	11 ขอนแก่น	1,805,895	3	11 ขอนแก่น	1,802,872	3	
02 บุรีรัมย์	1,591,905	4	02 บุรีรัมย์	1,594,850	4	02 บุรีรัมย์	1,595,747	4	
12 อุดรธานี	1,583,092	5	12 อุดรธานี	1,586,666	5	12 อุดรธานี	1,586,646	5	
04 ศรีสะเกษ	1,472,031	6	04 ศรีสะเกษ	1,473,011	6	04 ศรีสะเกษ	1,472,859	6	
03 สุรินทร์	1,397,180	7	03 สุรินทร์	1,397,857	7	03 สุรินทร์	1,396,831	7	
16 ร้อยเอ็ด	1,307,911	8	16 ร้อยเอ็ด	1,307,208	8	16 ร้อยเอ็ด	1,305,211	8	
18 สกลนคร	1,149,472	9	18 สกลนคร	1,152,282	9	18 สกลนคร	1,153,390	9	
07 ชัยภูมิ	1,139,356	10	07 ชัยภูมิ	1,138,777	10	07 ชัยภูมิ	1,137,357	10	
17 กาฬสินธุ์	986,005	11	17 กาฬสินธุ์	985,346	11	17 กาฬสินธุ์	983,418	11	
15 มหาสารคาม	963,072	12	15 มหาสารคาม	963,047	12	15 มหาสารคาม	962,665	12	
19 นครพนม	718,028	13	19 นครพนม	718,786	13	19 นครพนม	719,136	13	
13 เลย	641,666	14	13 เลย	642,773	14	13 เลย	642,950	14	
06 ยโสธร	539,542	15	06 ยโสธร	538,729	15	06 ยโสธร	537,299	15	
14 หนองคาย	521,886	16	14 หนองคาย	522,103	16	14 หนองคาย	522,311	16	
10 หนองบัวลำภู	511,641	17	10 หนองบัวลำภู	512,117	17	10 หนองบัวลำภู	512,780	17	
09 บึงกาฬ	423,032	18	09 บึงกาฬ	423,940	18	09 บึงกาฬ	424,091	18	
08 อำนาจเจริญ	378,107	19	08 อำนาจเจริญ	378,621	19	08 อำนาจเจริญ	378,438	19	
20 มุกดาหาร	350,782	20	20 มุกดาหาร	352,282	20	20 มุกดาหาร	353,174	20	

ผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัว (GPP per capita) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รายจังหวัด ปี 2560-2562								
2560	GPP Per Cap	ลำดับที่	2561	GPP Per Cap	ลำดับที่	2562	GPP Per Cap	ลำดับที่
11 ขอนแก่น	117,560	1	11 ขอนแก่น	122,950	1	11 ขอนแก่น	124,729	1
01 นครราชสีมา	110,301	2	01 นครราชสีมา	117,517	2	01 นครราชสีมา	121,068	2
13 เลย	97,903	3	13 เลย	100,796	3	13 เลย	101,527	3
14หนองคาย	88,673	4	14 หนองคาย	92,825	4	14 หนองคาย	91,068	4
12 อุดรธานี	86,143	5	12 อุดรธานี	88,194	5	12 อุดรธานี	90,269	5
09 บึงกาฬ	78,022	6	19 นครพนม	78,802	6	19 นครพนม	80,956	6
19 นครพนม	76,000	7	15 มหาสารคาม	75,418	7	03 สุรินทร์	75,919	7
20 มุกดาหาร	74,729	8	17 กาฬสินธุ์	73,998	8	15 มหาสารคาม	75,334	8
05 อุบลราชธานี	70,551	9	04 ศรีสะเกษ	73,958	9	04 ศรีสะเกษ	75,182	9
18 สกลนคร	68,887	10	05 อุบลราชธานี	71,469	10	17 กาฬสินธุ์	73,587	10
16 ร้อยเอ็ด	68,751	11	16 ร้อยเอ็ด	70,803	11	16 ร้อยเอ็ด	73,567	11
15 มหาสารคาม	67,784	12	03 สุรินทร์	70,556	12	02 บุรีรัมย์	73,305	12
02 บุรีรัมย์	67,621	13	07 ชัยภูมิ	69,730	13	05 อุบลราชธานี	72,607	13
04 ศรีสะเกษ	67,362	14	09 บึงกาฬ	67,476	14	08 อำนาจเจริญ	71,815	14
03 สุรินทร์	65,810	15	02 บุรีรัมย์	67,142	15	07 ชัยภูมิ	70,159	15
08 อำนาจเจริญ	63,860	16	08 อำนาจเจริญ	65,742	16	09 บึงกาฬ	68,727	16
07 ชัยภูมิ	63,010	17	18 สกลนคร	64,084	17	20 มุกดาหาร	66,599	17
17 กาฬสินธุ์	61,084	18	20 มุกดาหาร	62,766	18	18 สกลนคร	65,900	18
06 ยโสธร	54,183	19	10 หนองบัวลำภู	60,776	19	10 หนองบัวลำภู	63,002	19
10 หนองบัวลำภู	53,416	20	06 ยโสธร	60,055	20	06 ยโสธร	62,623	20

ที่มา: ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด แบบปริมาณลูกโซ่, บัญชีประชาชาติ, สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ตารางที่ 8 ตารางแสดงจำนวนประชากรและรายได้เฉลี่ยต่อคนของจังหวัด (GPP per capita) พ.ศ. 2560-2562 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การศึกษาความสอดคล้องของแผนพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์กับการวิเคราะห์ข้อมูล

แผนพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ พ.ศ. 2561-2564 (ทบทวนปี 2562) ได้มีการวิเคราะห์ถึงประเด็นศักยภาพและปัญหาของพื้นที่ อาทิ ปัญหาการว่างงาน ความยากจน และการอพยพถิ่นฐานของประชาชน เนื่องจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายในพื้นที่ยังไม่มากเท่าที่ควร เช่น การดึงดูดนักท่องเที่ยว กางลงทุนในสถานประกอบการขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาสำคัญของจังหวัดที่ระบุไว้ในประเด็นการวิเคราะห์ของแผนพัฒนาจังหวัด แสดงให้เห็นว่าจังหวัดได้มีการนำข้อมูลมาประกอบในการวิเคราะห์ในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาและแก้ไขปัญหาของพื้นที่

นอกจากนี้ ผลการดำเนินงานในปีก่อนหน้าได้มีการมุ่งเน้นการพัฒนาในมิติด้านการท่องเที่ยว อาทิ การปรับปรุงภูมิทัศน์ ส่งเสริมการจัดกิจกรรมและพัฒนาสินค้าเชื่อมโยงการท่องเที่ยว รวมไปถึงการส่งเสริมอาชีพแก้ไขปัญหาความยากจน มีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนา คือ “ศูนย์กลางการท่องเที่ยวอารยธรรมขอมและกีฬามาตรฐานโลก เศรษฐกิจมั่นคง สังคมสันติสุข 9 ดี” โดยมีตัวชี้วัดการพัฒนา คือ รายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น จำนวนพื้นที่เกษตรอินทรีย์และเกษตรปลอดภัยเพิ่มขึ้น คราวเรือนที่อยู่ใต้เกณฑ์ความยากจนได้รับการแก้ไขปัญหาให้ผ่านเกณฑ์ และประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ประกอบด้วย 4 ประเด็นการพัฒนา ได้แก่

1. ด้านเศรษฐกิจ "เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวอารยธรรมขอมและกีฬามาตรฐานโลก และการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้พื้นฐานของการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย" โดยมีแนวทางการพัฒนา อาทิ พัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก ความปลอดภัยและสุขอนามัย บุคลากร สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว ส่งเสริมการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬา การท่องเที่ยวเชิงศาสนาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การท่องเที่ยวโดยชุมชน การเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวแบบครบ

วงจร พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการเกษตร พัฒนาศักยภาพการผลิตและการแปรรูปสินค้าเกษตรอินทรีย์ และเกษตรปลอดภัย ส่งเสริมการลงทุนและปัจจัยเอื้อให้เกิดการลงทุน

2. ด้านสังคมและคุณภาพชีวิต "คนบุรีรัมย์มีคุณภาพชีวิตที่ดี มั่นคง ยั่งยืน บนพื้นฐานความพอเพียง" โดยมีแนวทางการพัฒนา อาทิ ส่งเสริมการแก้ปัญหาครัวเรือนยากจน เสริมสร้างการเรียนรู้และพัฒนาการศึกษาของเด็กและเยาวชนทุกระดับ ส่งเสริมและพัฒนาทักษะด้านแรงงาน ส่งเสริมการสร้างอาชีพและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ยกระดับการเรียนรู้ การสอน และการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ในด้านการบริการสาธารณสุข

3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม “ทรัพยากร ธรรมชาติสร้างสรรค์ชีวิตและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม”

โดยมีแนวทางการพัฒนา อาทิ ส่งเสริมการจัดการแหล่งน้ำ พัฒนาคุณภาพแหล่งน้ำ อนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพทรัพยากรป่าไม้ พัฒนาระบบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควบคุมและลดมลพิษ ส่งเสริมกระบวนการบริหารจัดการขยะและสิ่งปฏิกูลในระดับพื้นที่

4. ด้านรักษาความมั่นคงและความสงบ “บุรีรัมย์สันติสุข 9 ดี” โดยมีแนวทางการพัฒนา อาทิ พัฒนาศักยภาพให้กับบุคลากรด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ป้องกัน ปรามปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด ป้องกันและแก้ไขปัญหาเยาวชนที่อาจเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหายาทางสังคม และภัยยาเสพติด

ในปี พ.ศ. 2560 – 2562 จังหวัดบุรีรัมย์ได้มีการดำเนินโครงการสำคัญ เพื่อส่งเสริมให้มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายในพื้นที่มากขึ้น เพิ่มรายได้ และเกิดการจ้างงาน การใช้การท่องเที่ยวซึ่งเป็นศักยภาพของพื้นที่ เป็นเครื่องมือเพื่อการรายได้และโอกาสสู่ชุมชนเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยกระบวนการได้มาซึ่งปัญหาของพื้นที่ แนวทางการพัฒนา และโครงการ มาจากกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลในหลายด้าน ประกอบกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าแผนพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์นั้นได้มีกานำข้อมูลเชิงพื้นที่มาใช้วิเคราะห์ถึงศักยภาพ และปัญหาของพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การเป้าหมายการพัฒนาของจังหวัด กำหนดแนวทางการพัฒนา และการดำเนินโครงการแก้ไขปัญหา

โครงการ	งบประมาณ (ล้านบาท)		
	2560	2561	2562
พัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ปรับปรุงเส้นทางคมนาคมและสิ่งอำนวยความสะดวกเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว	56.92	77.51	106.30
เพิ่มศักยภาพด้านการคมนาคมขนส่งสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรม	69.79	64.28	40.00
พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและอุปโภค บริโภค	72.00	59.97	39.00
จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว	21.82	20.60	29.10
จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬา	-	9.50	19.96
ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย	16.10	10.00	1.76

ที่มา: แผนพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ พ.ศ. 2561-2564 (ฉบับทบทวน ปี 2562) และแผนพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ พ.ศ. 2566-2570

ตารางที่ 8 ตารางแสดงโครงการสำคัญของจังหวัดบุรีรัมย์ ปี พ.ศ. 2560 – 2562

บทที่ 4

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สรุปผลการศึกษา

การนำข้อมูล TPMAP มาวิเคราะห์ถึงปัญหาความยากจนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งในภาพรวม การจำแนกมิติความยากจนทั้ง 5 ด้าน และจำแนกรายจังหวัด เพื่อทราบถึงความรุนแรงของปัญหาความยากจนในพื้นที่ โดยภาพรวม ในปี พ.ศ. 2560 – 2562 ทิศทางของจำนวนคนจนเป้าหมายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง และแต่ละมิติมีทิศทางแนวโน้มระดับความรุนแรงของปัญหาลดลงเช่นเดียวกัน เมื่อนำข้อมูลจากระบบ TPMAP มาคำนวณค่าดัชนีความยากจนหลายมิติ (Multidimensional Poverty Index: MPI) และเทียบกับข้อมูลดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index : HAI) เพื่อหาทิศทางของปัญหาความยากจนที่มีร่วมกันระหว่างชุดข้อมูลพบว่า มิติความยากจนที่มีความรุนแรงมากที่สุดคือ ด้านรายได้ การศึกษา และสุขภาพ ซึ่งในแต่ละมิติจะมีความรุนแรงของปัญหาในพื้นที่ที่แตกต่างกันออกไป เมื่อนำแผนภาพแสดงระดับความรุนแรงของปัญหาความยากจนในแต่ละมิติ มาทำการซ้อนทับเพื่อแสดงระดับความยากจนในภาพรวมของแต่ละพื้นที่ พบว่าในปี พ.ศ. 2562 จังหวัดที่มีระดับความรุนแรงของปัญหาความยากจนรวมทุกมิติสูงสุด ได้แก่ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ บึงกาฬ และชัยภูมิ ซึ่งเมื่อพิจารณาข้อมูลด้านสัดส่วนคนจนของจังหวัดบุรีรัมย์ ข้อมูลจาก TPMAP และตัวชี้วัดการพัฒนาระดับจังหวัด (Localizing the Sustainable Development Goals : SDGs) แสดงผลในทิศทางคล้ายกันคือในปี พ.ศ. 2560 – 2562 จังหวัดบุรีรัมย์มีสัดส่วนคนจนที่สูงเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อีกทั้งยังมีอัตราการว่างงานสูงอีกด้วย นอกจากนี้ แผนพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ในช่วงปีดังกล่าวได้มีการวิเคราะห์และระบุปัญหาความยากจนและการว่างงานเป็นประเด็นปัญหาสำคัญของพื้นที่ เช่นเดียวกัน ซึ่งได้มีการดำเนินการแก้ไขโดยกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวและสินค้าในพื้นที่ซึ่งเป็นศักยภาพของจังหวัด เพื่อเพิ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายในพื้นที่ เพิ่มการจ้างงาน สร้างรายได้ พร้อมทั้งกระจายไปสู่ชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหา

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จังหวัดและหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ควรให้ความสำคัญกับการจัดเก็บและใช้ประโยชน์ข้อมูลในระบบ TPMAP และข้อมูลอื่นๆ ที่สามารถจำแนกได้ถึงระดับพื้นที่อำเภอ ตำบล ชุมชน ตลอดจนรายบุคคล เพื่อนำไปสู่การวางแผนพัฒนาในระดับต่างๆ โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นให้มีข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์มากยิ่งขึ้น การจัดเก็บข้อมูลพื้นที่ทั้งในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ปัญหาและวางแผนการพัฒนา โดยมีกระบวนการจัดเก็บอย่างเป็นระบบและครอบคลุม จะสามารถนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาในระดับพื้นที่ได้อย่างตรงประเด็นปัญหาและกลุ่มเป้าหมาย

2. ควรมีการศึกษานำข้อมูลมาใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาความยากจน เช่น ภาพสินธุ์โมเดล การพัฒนาระบบ Big Data ให้เชื่อมโยงระหว่างข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อปัญหานั้นๆ อาทิ ปัจจัยด้านสังคมที่ส่งผลต่อรายได้และเศรษฐกิจ หรือปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อภาคการเกษตรและการผลิต เป็นต้น

3. ควรมีการออกแบบการนำเสนอข้อมูลให้สะดวกต่อการใช้ประโยชน์จากข้อมูลตัวชี้วัดต่างๆ ให้จังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ การสังเคราะห์เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น รวมถึงส่งเสริมให้มีการนำข้อมูลมาใช้ประกอบการวิเคราะห์เพื่อวางแผน และการตัดสินใจ โดยอิงจากข้อมูลของพื้นที่นั้นๆ การจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ การเข้าถึงแหล่งข้อมูลจากแหล่งอื่นๆ การถ่ายทอดองค์ความรู้วิธีการนำข้อมูลมาประมวลผล การคำนวณค่าดัชนีต่างๆ เพื่อนำไปใช้ได้อย่างหลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ. TPMap: Thai People Map and Analytics Platform. 2565. สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ.

<https://www.tpmap.in.th/>.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2564. ตัวชี้วัดการพัฒนาระดับจังหวัดและกลุ่มจังหวัด.

กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม. ดัชนีความก้าวหน้าของคน ประจำปี 2563. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2563.

บัญชีประชาชาติ. 2562. ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด แบบปริมาณลูกโซ่. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในช่วง 6 เดือนแรก ของปี 2560 และ 2562. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

กาฬสินธุ์แฮปปี้โมเดล. (2561). โครงการคนกาฬสินธุ์ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง.
<http://www.kalasin.go.th/happiness>

ธนพล สราญจิตร. 2558. ปัญหาความยากจนในสังคมไทย. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

สุมาลี สันติพลวุฒิ, สมหมาย อุดมวิฑิต, รสดา เวชภูพานธุ์, และ บัณฑิต ชัยวิษณุชาติ. (2554). การพัฒนาตัวชี้วัดการแก้ไขปัญหาความยากจน เพื่อการติดตามและประเมินผล. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์.

สำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์. แผนพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ พ.ศ. 2561-2564 (ฉบับทบทวน ปี 2562) และแผนพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ พ.ศ. 2566-2570.

ภาคผนวก

ข้อมูล TPMAP จำนวนประชากรที่ยากจนใน 5 มิติ ปี พ.ศ. 2560 - 2562 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จังหวัด	คนจนเป้าหมาย			ด้านสุขภาพ			ด้านความเป็นอยู่			ด้านการศึกษา			ด้านรายได้			การเข้าถึงบริการภาครัฐ		
	2560	2561	2562	2560	2561	2562	2560	2561	2562	2560	2561	2562	2560	2561	2562	2560	2561	2562
นครราชสีมา	70,838	67,546	34,457	15,310	12,242	8,376	15,956	9,897	5,435	19,891	29,646	7,304	32,620	24,265	16,656	440	207	61
บุรีรัมย์	56,439	46,658	39,722	12,047	6,554	5,861	19,397	9,354	6,823	17,687	24,524	22,222	20,127	12,378	9,685	420	233	115
สุรินทร์	44,011	17,469	14,894	6,094	2,629	2,249	9,588	4,003	3,035	13,865	6,047	4,809	22,528	7,746	6,434	154	91	72
ศรีสะเกษ	68,261	49,908	35,950	15,183	9,236	6,123	28,150	11,114	5,263	21,776	26,361	22,208	20,068	10,978	6,010	281	130	94
อุบลราชธานี	38,540	35,798	22,939	9,744	5,532	2,210	9,663	3,865	1,238	14,361	23,975	15,894	10,785	4,455	4,185	181	108	75
ยโสธร	10,853	9,550	3,773	1,942	1,176	579	1,634	826	843	4,641	5,988	1,581	3,865	2,166	961	35	43	27
ชัยภูมิ	35,332	31,031	22,763	8,636	6,378	4,202	11,110	7,483	4,813	10,250	13,158	9,543	12,785	8,033	6,798	208	105	37
อำนาจเจริญ	4,364	5,279	1,802	510	485	87	1,128	1,190	79	1,164	2,773	1,110	1,978	1,214	524	23	10	19
บึงกาฬ	13,236	13,758	25,569	4,690	3,035	14,865	3,019	535	3,224	4,847	8,026	6,778	4,081	3,745	5,102	92	49	15
หนองบัวลำภู	6,093	1,668	2,013	979	159	299	1,197	179	109	2,795	94	908	1,760	1,201	792	9	107	24
ขอนแก่น	41,588	32,405	20,568	9,175	5,285	2,230	8,019	6,281	1,080	11,444	14,125	10,413	19,121	10,128	7,977	159	196	56
อุดรธานี	39,556	34,234	28,202	8,997	5,611	7,497	10,007	3,262	3,166	13,133	18,696	13,414	15,002	10,076	7,753	135	91	36
เลย	22,808	22,918	7,342	6,097	3,223	3,094	5,031	3,550	1,198	6,342	11,661	905	9,399	4,228	2,811	170	3,236	35
หนองคาย	11,762	6,377	2,209	3,018	1,713	277	3,195	1,460	285	3,685	1,912	1,079	4,601	2,391	666	57	38	13
มหาสารคาม	22,510	12,698	6,660	8,885	2,957	1,000	6,687	2,031	608	4,506	4,733	1,755	5,915	4,303	3,505	41	50	133
ร้อยเอ็ด	18,095	14,838	10,095	3,746	1,992	522	3,927	1,476	573	6,470	7,567	5,713	6,076	4,918	3,618	53	48	71
กาฬสินธุ์	16,762	17,100	12,916	1,950	1,706	1,328	2,527	1,665	948	7,507	10,447	8,630	6,169	4,050	2,736	33	309	66
สกลนคร	35,644	22,922	15,390	12,811	7,028	3,957	9,576	4,776	2,895	11,063	10,361	8,054	8,572	2,710	1,599	94	47	47
นครพนม	22,868	10,748	12,891	8,852	3,101	5,288	4,795	2,797	1,265	5,129	4,614	6,175	8,641	1,468	1,065	32	13	20
มุกดาหาร	6,839	3,805	4,567	1,079	1,075	1,117	1,187	1,644	2,837	2,612	536	487	2,773	678	613	12	1	16
รวม	586,399	456,710	324,722	139,745	81,117	71,161	155,793	77,388	45,717	183,168	225,244	148,982	216,866	121,131	89,490	2,629	5,112	1,032

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2563

ดัชนีความยากจนหลายมิติ (MPI) จำแนกรายมิติ ปี พ.ศ. 2560 - 2562 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จังหวัด	ดัชนีความยากจนหลายมิติ (MPI) รวม			สุขภาพ (MPI)			ความเป็นอยู่ (MPI)			การศึกษา (MPI)			รายได้ (MPI)			การเข้าถึงสวัสดิการรัฐ (MPI)		
	2560	2561	2562	2560	2561	2562	2560	2561	2562	2560	2561	2562	2560	2561	2562	2560	2561	2562
นครราชสีมา	0.0031	0.0026	0.0013	0.0026	0.0019	0.0013	0.0025	0.0015	0.0008	0.0030	0.0043	0.0011	0.0071	0.0052	0.0035	0.0001	0.0001	0.0000
บุรีรัมย์	0.0040	0.0029	0.0024	0.0032	0.0017	0.0015	0.0051	0.0024	0.0018	0.0043	0.0059	0.0053	0.0072	0.0043	0.0034	0.0002	0.0001	0.0001
สุรินทร์	0.0037	0.0014	0.0011	0.0020	0.0008	0.0007	0.0031	0.0013	0.0009	0.0041	0.0017	0.0014	0.0095	0.0031	0.0026	0.0001	0.0001	0.0000
ศรีสะเกษ	0.0053	0.0034	0.0023	0.0044	0.0026	0.0017	0.0080	0.0031	0.0014	0.0058	0.0069	0.0058	0.0081	0.0042	0.0023	0.0002	0.0001	0.0000
อุบลราชธานี	0.0022	0.0017	0.0011	0.0023	0.0013	0.0005	0.0023	0.0009	0.0003	0.0032	0.0052	0.0034	0.0034	0.0014	0.0012	0.0001	0.0000	0.0000
ยโสธร	0.0018	0.0014	0.0006	0.0013	0.0008	0.0004	0.0012	0.0005	0.0005	0.0030	0.0038	0.0010	0.0035	0.0019	0.0008	0.0000	0.0001	0.0000
ชัยภูมิ	0.0033	0.0025	0.0018	0.0032	0.0022	0.0014	0.0037	0.0024	0.0015	0.0033	0.0041	0.0030	0.0060	0.0036	0.0030	0.0001	0.0001	0.0000
อำนาจเจริญ	0.0012	0.0013	0.0004	0.0006	0.0005	0.0001	0.0012	0.0012	0.0001	0.0012	0.0028	0.0011	0.0028	0.0018	0.0007	0.0000	0.0000	0.0000
บึงกาฬ	0.0036	0.0030	0.0064	0.0050	0.0028	0.0170	0.0029	0.0005	0.0028	0.0044	0.0069	0.0058	0.0054	0.0046	0.0063	0.0002	0.0001	0.0000
หนองบัวลำภู	0.0012	0.0003	0.0004	0.0008	0.0001	0.0002	0.0009	0.0001	0.0001	0.0021	0.0001	0.0007	0.0019	0.0012	0.0008	0.0000	0.0002	0.0000
ขอนแก่น	0.0027	0.0018	0.0011	0.0024	0.0013	0.0006	0.0019	0.0014	0.0002	0.0026	0.0031	0.0023	0.0064	0.0032	0.0025	0.0001	0.0001	0.0000
อุดรธานี	0.0028	0.0021	0.0017	0.0025	0.0016	0.0019	0.0027	0.0008	0.0008	0.0033	0.0046	0.0033	0.0056	0.0036	0.0027	0.0001	0.0000	0.0000
เลย	0.0037	0.0036	0.0011	0.0039	0.0020	0.0018	0.0031	0.0023	0.0007	0.0036	0.0067	0.0005	0.0077	0.0034	0.0024	0.0002	0.0036	0.0000
หนองคาย	0.0029	0.0015	0.0004	0.0029	0.0016	0.0002	0.0029	0.0013	0.0002	0.0031	0.0016	0.0009	0.0057	0.0028	0.0008	0.0001	0.0001	0.0000
มหาสารคาม	0.0021	0.0011	0.0006	0.0033	0.0011	0.0004	0.0024	0.0007	0.0002	0.0016	0.0017	0.0006	0.0031	0.0021	0.0017	0.0000	0.0000	0.0001
ร้อยเอ็ด	0.0013	0.0010	0.0007	0.0011	0.0006	0.0001	0.0011	0.0004	0.0002	0.0018	0.0021	0.0016	0.0025	0.0020	0.0014	0.0000	0.0000	0.0000
กาฬสินธุ์	0.0015	0.0014	0.0011	0.0008	0.0006	0.0005	0.0010	0.0006	0.0003	0.0027	0.0037	0.0030	0.0032	0.0020	0.0014	0.0000	0.0002	0.0000
สกลนคร	0.0032	0.0018	0.0012	0.0046	0.0025	0.0014	0.0033	0.0016	0.0011	0.0038	0.0035	0.0027	0.0041	0.0013	0.0008	0.0001	0.0000	0.0000
นครพนม	0.0032	0.0013	0.0014	0.0047	0.0016	0.0027	0.0025	0.0014	0.0006	0.0026	0.0023	0.0031	0.0061	0.0010	0.0007	0.0000	0.0000	0.0000
มุกดาหาร	0.0019	0.0010	0.0011	0.0012	0.0011	0.0011	0.0015	0.0021	0.0029	0.0027	0.0006	0.0005	0.0041	0.0010	0.0009	0.0000	0.0000	0.0000
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	0.0036	0.0026	0.0018	0.0033	0.0021	0.0015	0.0041	0.0025	0.0014	0.0032	0.0034	0.0026	0.0073	0.0048	0.0022	0.0001	0.0001	0.0000
ประเทศ	0.0029	0.0020	0.0014	0.0027	0.0015	0.0014	0.0029	0.0014	0.0008	0.0032	0.0039	0.0028	0.0056	0.0030	0.0024	0.0001	0.0002	0.0000

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2563

ค่าคะแนนระดับความรุนแรงของปัญหาความยากจนจากแผนภาพ TPMAP (MPI) และ HAI ปี พ.ศ. 2562

จังหวัด	สุขภาพ (MPI)		ความเป็นอยู่ (MPI)		การศึกษา (MPI)		รายได้ (MPI)		การเข้าถึงสวัสดิการรัฐ (MPI)		รวม
	TPMAP(MPI)	HAI	TPMAP(MPI)	HAI	TPMAP(MPI)	HAI	TPMAP(MPI)	HAI	TPMAP(MPI)	HAI	
นครราชสีมา	1	2	1	1	1	3	1	4	1	4	19
บุรีรัมย์	2	4	4	1	4	4	1	4	4	4	32
สุรินทร์	1	4	1	1	1	4	1	4	1	3	21
ศรีสะเกษ	3	3	2	1	4	4	1	4	1	4	27
อุบลราชธานี	1	4	1	1	4	4	1	4	1	3	24
ยโสธร	1	3	1	1	1	2	1	4	1	3	18
ชัยภูมิ	1	4	2	1	4	4	1	3	1	4	25
อำนาจเจริญ	1	2	1	1	1	4	1	4	1	1	17
บึงกาฬ	4	1	4	1	4	4	4	4	1	3	30
หนองบัวลำภู	1	1	1	1	1	4	1	4	1	1	16
ขอนแก่น	1	4	1	2	1	1	1	2	1	2	16
อุดรธานี	4	1	1	1	4	2	1	4	1	1	20
เลย	4	4	1	1	1	4	1	2	1	4	23
หนองคาย	1	1	1	1	1	3	1	1	1	4	15
มหาสารคาม	1	1	1	1	1	3	1	4	4	3	20
ร้อยเอ็ด	1	1	1	1	1	3	1	2	1	3	15
กาฬสินธุ์	1	3	1	1	4	3	1	4	1	3	22
สกลนคร	1	3	1	1	3	4	1	4	1	3	22
นครพนม	4	1	1	1	4	4	1	4	1	1	22
มุกดาหาร	1	3	4	1	1	4	1	4	1	2	22
รวม	35	50	31	21	46	68	23	70	26	56	426

รายได้ รายจ่าย และหนี้สินของครัวเรือนรายภาค ปี พ.ศ. 2560 - 2562

ภาค	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน					ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือน					หนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน					ร้อยละของค่าใช้จ่ายต่อรายได้		
	2558	2560	2562	ร้อยละของการเปลี่ยนแปลงต่อปี		2558	2560	2562	ร้อยละของการเปลี่ยนแปลงต่อปี		2558	2560	2562	ร้อยละของการเปลี่ยนแปลงต่อปี		2558	2560	2562
				2560/58	2562/60				2560/58	2562/60				2560/58	2562/60			
ทั่วราชอาณาจักร	26,915	26,946	26,371	0.1	-1.1	21,157	21,437	21,236	0.7	-0.5	156,770	178,994	167,913	6.9	-3.1	78.6	79.6	80.5
กรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ	41,002	41,897	38,234	1.1	-4.5	30,882	33,126	31,209	3.6	-2.9	171,837	219,505	200,268	13.0	-4.5	75.3	79.1	81.6
ภาคกลาง	26,601	27,042	26,355	0.8	-1.3	21,055	21,120	21,223	0.2	0.2	142,056	153,243	145,842	3.9	2.4	79.2	78.1	81.6
ภาคเหนือ	18,952	19,046	20,995	0.2	5.0	15,268	15,329	16,346	0.2	3.3	145,346	167,952	162,718	7.5	-1.6	80.6	80.5	77.9
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	21,094	20,271	20,332	-2.0	0.2	17,032	16,513	16,980	-1.5	1.4	160,675	179,923	166,715	5.8	-3.7	80.7	81.5	83.5
ภาคใต้	26,286	26,913	26,602	1.2	-0.6	21,293	21,381	20,314	0.2	-2.5	163,892	170,177	163,403	1.9	-2.0	81.0	79.4	76.4

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

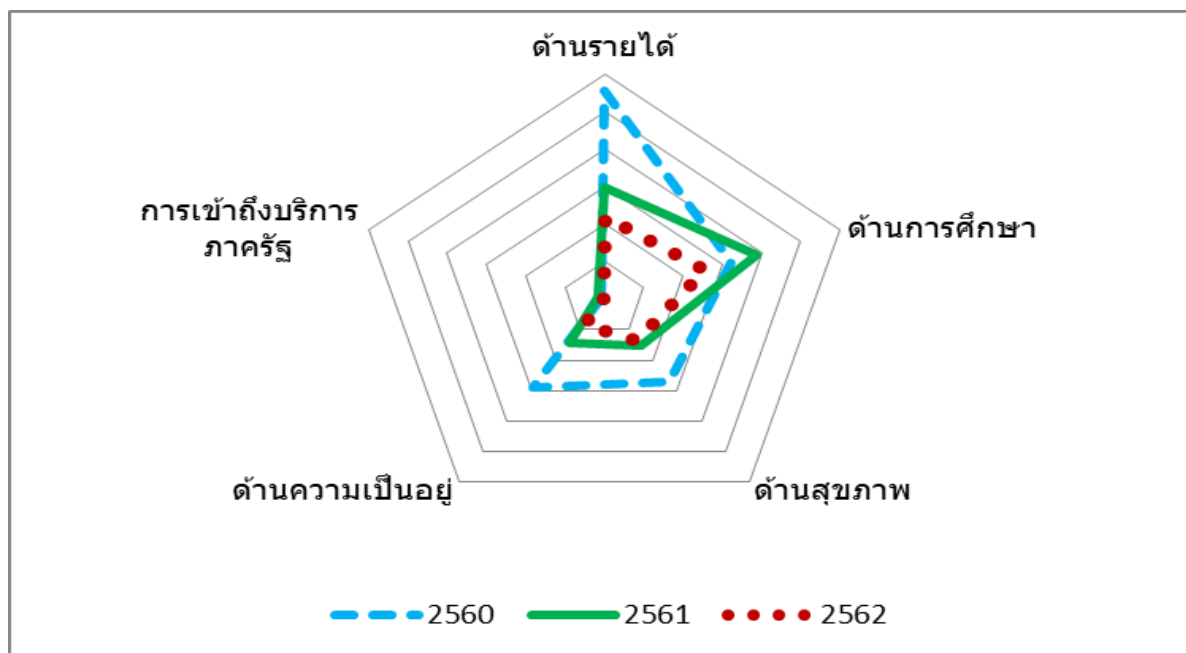
จำนวนประชากร และรายได้เฉลี่ยต่อคนของจังหวัด (GPP per capita) พ.ศ. 2560-2562
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จำนวนประชากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รายจังหวัด ปี 2560-2562								
2560	ประชากร(คน)	ลำดับที่	2561	ประชากร(คน)	ลำดับที่	2562	ประชากร(คน)	ลำดับที่
01 นครราชสีมา	2,639,226	1	01 นครราชสีมา	2,646,401	1	01 นครราชสีมา	2,648,927	1
05 อุบลราชธานี	1,869,633	2	05 อุบลราชธานี	1,874,548	2	05 อุบลราชธานี	1,878,146	2
11 ขอนแก่น	1,805,910	3	11 ขอนแก่น	1,805,895	3	11 ขอนแก่น	1,802,872	3
02 บุรีรัมย์	1,591,905	4	02 บุรีรัมย์	1,594,850	4	02 บุรีรัมย์	1,595,747	4
12 อุดรธานี	1,583,092	5	12 อุดรธานี	1,586,666	5	12 อุดรธานี	1,586,646	5
04 ศรีสะเกษ	1,472,031	6	04 ศรีสะเกษ	1,473,011	6	04 ศรีสะเกษ	1,472,859	6
03 สุรินทร์	1,397,180	7	03 สุรินทร์	1,397,857	7	03 สุรินทร์	1,396,831	7
16 ร้อยเอ็ด	1,307,911	8	16 ร้อยเอ็ด	1,307,208	8	16 ร้อยเอ็ด	1,305,211	8
18 สกลนคร	1,149,472	9	18 สกลนคร	1,152,282	9	18 สกลนคร	1,153,390	9
07 ชัยภูมิ	1,139,356	10	07 ชัยภูมิ	1,138,777	10	07 ชัยภูมิ	1,137,357	10
17 กาฬสินธุ์	986,005	11	17 กาฬสินธุ์	985,346	11	17 กาฬสินธุ์	983,418	11
15 มหาสารคาม	963,072	12	15 มหาสารคาม	963,047	12	15 มหาสารคาม	962,665	12
19 นครพนม	718,028	13	19 นครพนม	718,786	13	19 นครพนม	719,136	13
13 เลย	641,666	14	13 เลย	642,773	14	13 เลย	642,950	14
06 ยโสธร	539,542	15	06 ยโสธร	538,729	15	06 ยโสธร	537,299	15
14 หนองคาย	521,886	16	14 หนองคาย	522,103	16	14 หนองคาย	522,311	16
10 หนองบัวลำภู	511,641	17	10 หนองบัวลำภู	512,117	17	10 หนองบัวลำภู	512,780	17
09 บึงกาฬ	423,032	18	09 บึงกาฬ	423,940	18	09 บึงกาฬ	424,091	18
08 อำนาจเจริญ	378,107	19	08 อำนาจเจริญ	378,621	19	08 อำนาจเจริญ	378,438	19
20 มุกดาหาร	350,782	20	20 มุกดาหาร	352,282	20	20 มุกดาหาร	353,174	20

ผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัว (GPP per capita) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รายจังหวัด ปี 2560-2562								
2560	GPP Per Cap	ลำดับที่	2561	GPP Per Cap	ลำดับที่	2562	GPP Per Cap	ลำดับที่
11 ขอนแก่น	117,560	1	11 ขอนแก่น	122,950	1	11 ขอนแก่น	124,729	1
01 นครราชสีมา	110,301	2	01 นครราชสีมา	117,517	2	01 นครราชสีมา	121,068	2
13 เลย	97,903	3	13 เลย	100,796	3	13 เลย	101,527	3
14 หนองคาย	88,673	4	14 หนองคาย	92,825	4	14 หนองคาย	91,068	4
12 อุดรธานี	86,143	5	12 อุดรธานี	88,194	5	12 อุดรธานี	90,269	5
09 บึงกาฬ	78,022	6	19 นครพนม	78,802	6	19 นครพนม	80,956	6
19 นครพนม	76,000	7	15 มหาสารคาม	75,418	7	03 สุรินทร์	75,919	7
20 มุกดาหาร	74,729	8	17 กาฬสินธุ์	73,998	8	15 มหาสารคาม	75,334	8
05 อุบลราชธานี	70,551	9	04 ศรีสะเกษ	73,958	9	04 ศรีสะเกษ	75,182	9
18 สกลนคร	68,887	10	05 อุบลราชธานี	71,469	10	17 กาฬสินธุ์	73,587	10
16 ร้อยเอ็ด	68,751	11	16 ร้อยเอ็ด	70,803	11	16 ร้อยเอ็ด	73,567	11
15 มหาสารคาม	67,784	12	03 สุรินทร์	70,556	12	02 บุรีรัมย์	73,305	12
02 บุรีรัมย์	67,621	13	07 ชัยภูมิ	69,730	13	05 อุบลราชธานี	72,607	13
04 ศรีสะเกษ	67,362	14	09 บึงกาฬ	67,476	14	08 อำนาจเจริญ	71,815	14
03 สุรินทร์	65,810	15	02 บุรีรัมย์	67,142	15	07 ชัยภูมิ	70,159	15
08 อำนาจเจริญ	63,860	16	08 อำนาจเจริญ	65,742	16	09 บึงกาฬ	68,727	16
07 ชัยภูมิ	63,010	17	18 สกลนคร	64,084	17	20 มุกดาหาร	66,599	17
17 กาฬสินธุ์	61,084	18	20 มุกดาหาร	62,766	18	18 สกลนคร	65,900	18
06 ยโสธร	54,183	19	10 หนองบัวลำภู	60,776	19	10 หนองบัวลำภู	63,002	19
10 หนองบัวลำภู	53,416	20	06 ยโสธร	60,055	20	06 ยโสธร	62,623	20

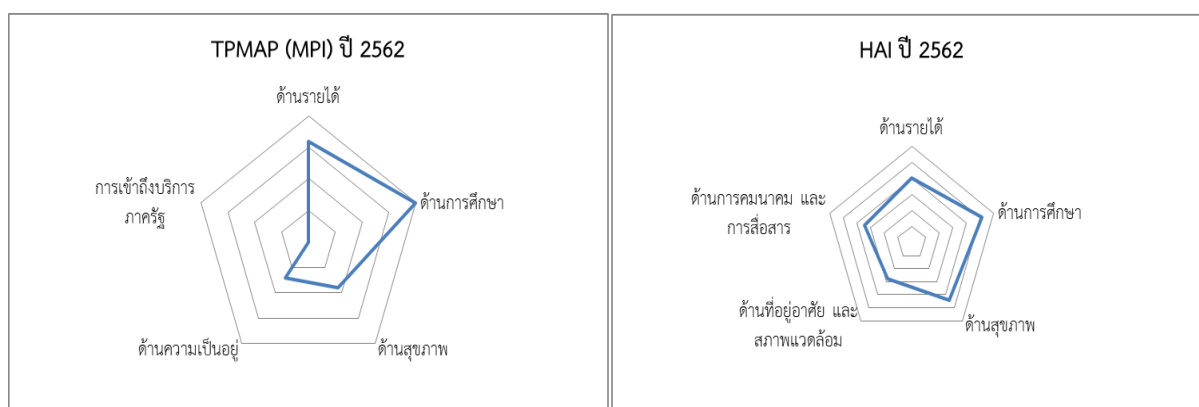
ที่มา: ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด แบบปริมาณลูกโซ่, บัญชีประชาชาติ, สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนภาพแสดงปัญหาความยากจนในแต่ละมิติดัชนีความยากจนหลายมิติ (MPI) คำนวณจากข้อมูลในระบบ TPMAP ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี พ.ศ. 2560 – 2562



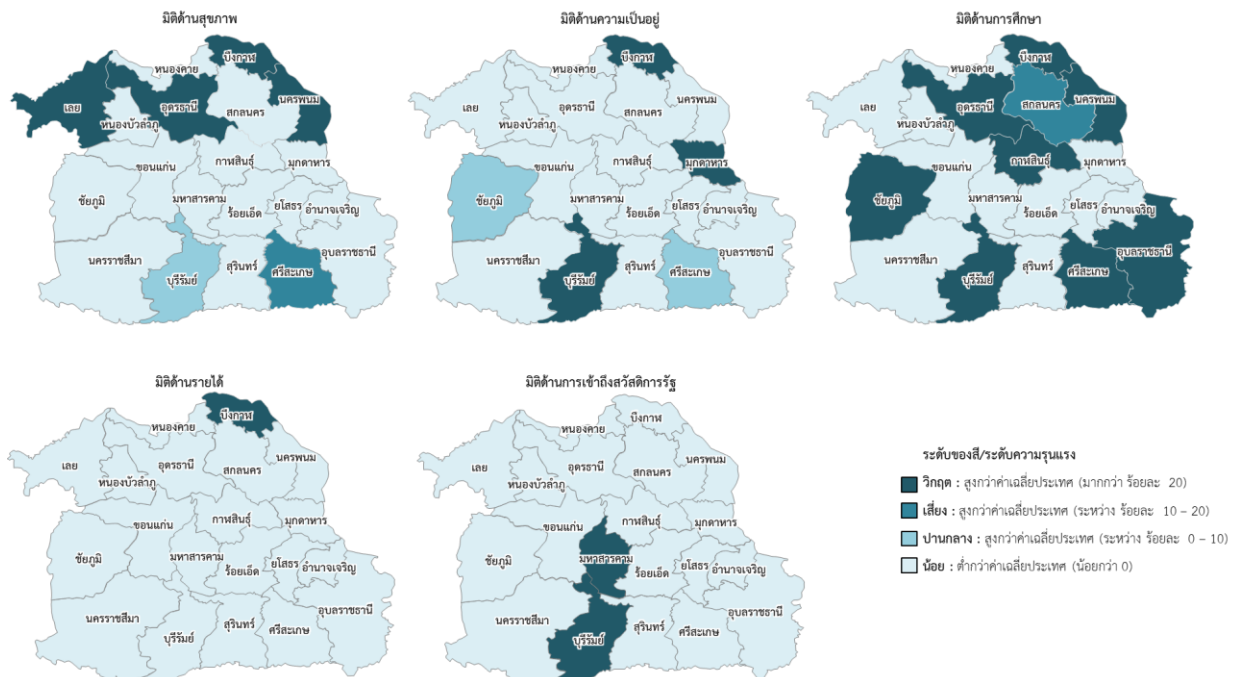
ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2563

แผนภาพแสดงข้อมูลแนวโน้มปัญหาความยากจนในแต่ละมิติระหว่าง TPMAP (MPI) และ HAI ในปี พ.ศ. 2562 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ



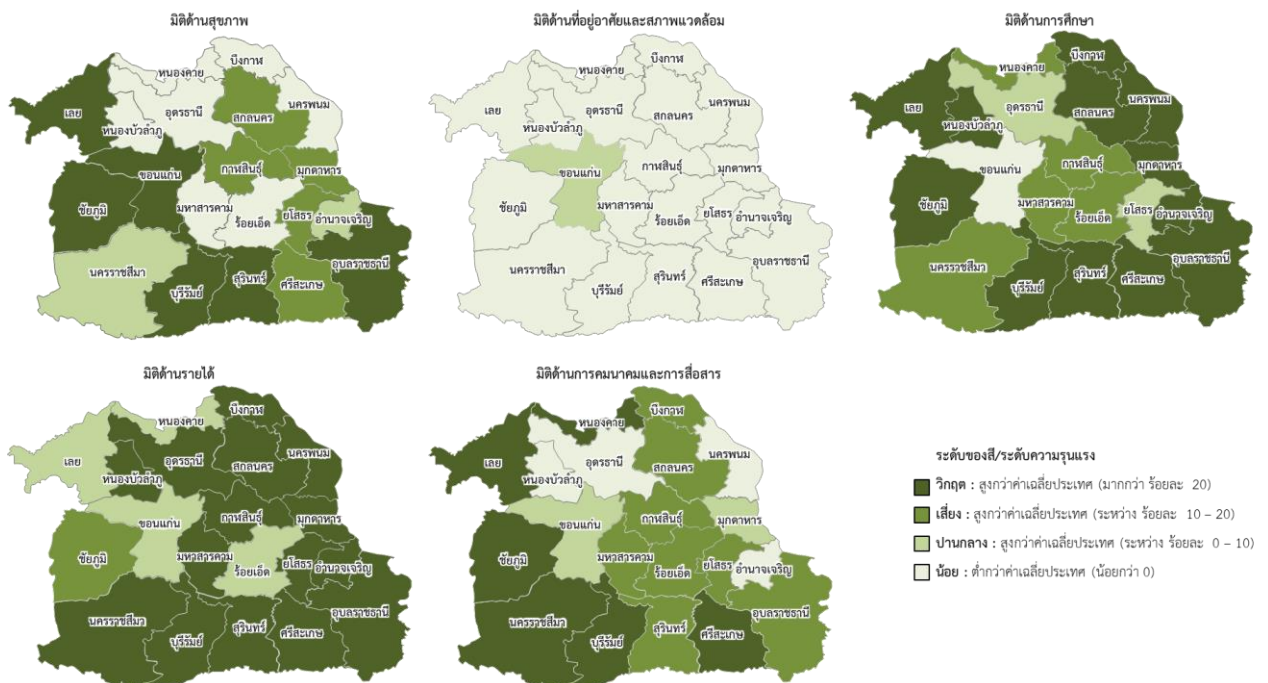
ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2563

แผนภาพแสดงข้อมูล TMAP (MPI) ระดับของปัญหาความยากจนในแต่ละมิติทั้ง 5 ด้าน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในช่วงปี พ.ศ. 2562



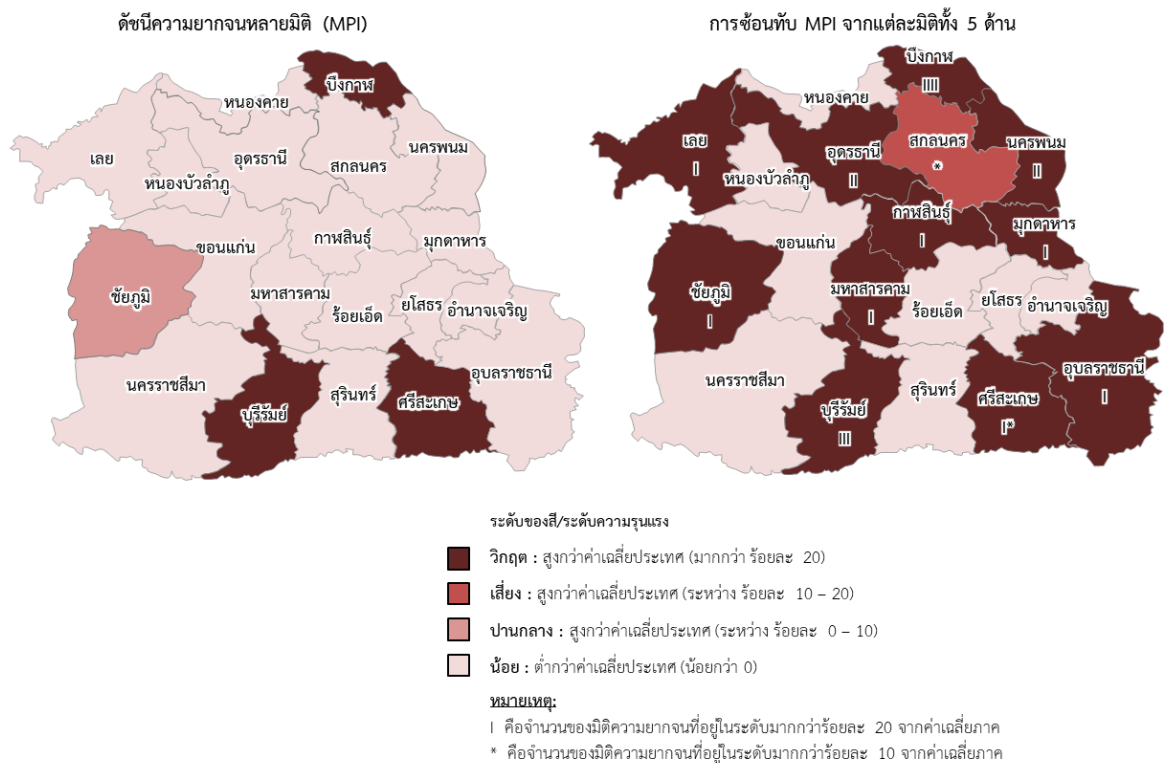
ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2563

แผนภาพแสดงข้อมูลดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI) ระดับของปัญหาความยากจนในแต่ละมิติทั้ง 5 ด้าน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในช่วงปี พ.ศ. 2562



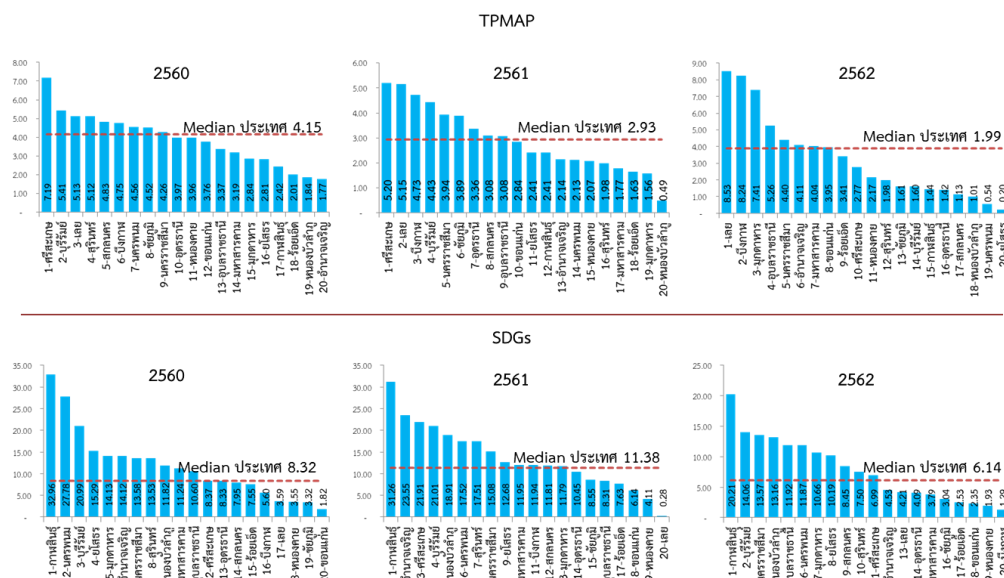
ที่มา: ดัชนีความก้าวหน้าของคน ประจำปี 2563 | สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนภาพแสดงข้อมูลระดับของปัญหาความยากจน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในช่วงปี พ.ศ. 2562 ระหว่าง TPMAP (MPI) รวมทุกมิติ และการซ้อนทับภาพจากแต่ละมิติ



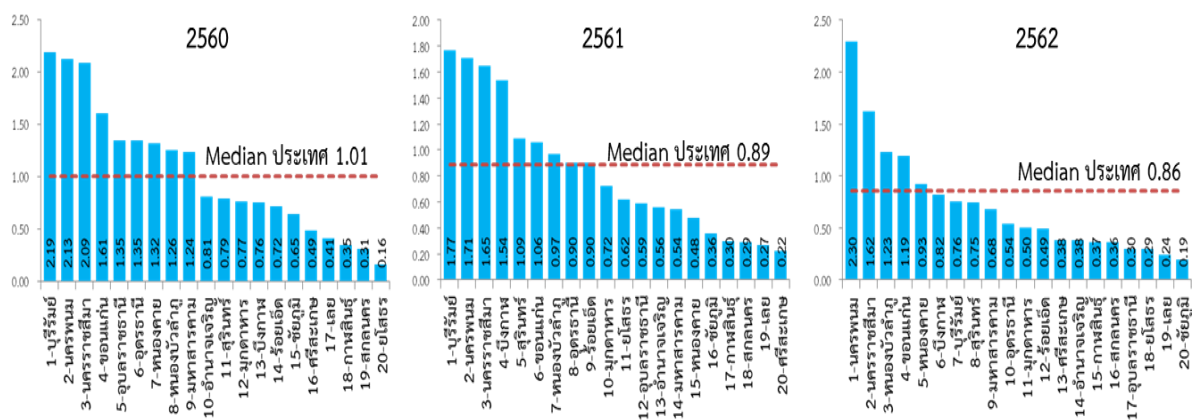
ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2563

กราฟเปรียบเทียบสัดส่วนคนจนระหว่างข้อมูล TPMAP และ SDGs ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ช่วงปี พ.ศ.2560 – 2562



ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2563
 ตัวชี้วัดการพัฒนาระดับจังหวัดและกลุ่มจังหวัด. 2564 | สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

กราฟแสดงข้อมูลจากตัวชี้วัดการพัฒนาระดับจังหวัด อัตราการว่างงาน ภาคตะวันออกเฉยงเหนือ ในช่วงปี พ.ศ. 2560-2562



ที่มา: ตัวชี้วัดการพัฒนาระดับจังหวัดและกลุ่มจังหวัด. 2564 | สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ